

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HUDEBNÍ VÝCHOVY A KULTURY

**TVOŘIVÉ NÁMĚTY PRO VYUŽITÍ INTONAČNÍCH METOD
V PEDAGOGICKÉ PRAXI NA 2. STUPNI ZŠ**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Jan Dobrý

Učitelství hudební výchovy pro základní školy, Učitelství dějepisu pro základní školy

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Romana Feiferlíková, Ph.D.

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň 2023

.....
vlastnoruční podpis

OBSAH

ÚVOD.....	1
1 CO JE TO INTONACE?.....	3
2 INTONAČNÍ METODY.....	5
2.1 INTONAČNÍ METODY V ČECHÁCH	7
2.1.1 Tonální metoda písňová Ladislava Daniela.....	7
2.1.2 Nápěvková metoda Františka Lýska	9
2.1.3 Metoda opěrného trojzvuku Bohumila Čeňka	11
2.1.4 Metoda nových stupňových slabik Štefana Kantora	12
2.1.5 Intonační postupy Metoda Doležila	13
2.1.6 Intonační metoda Bohumila Kulínského	14
2.2 INTONAČNÍ METODY V ZAHRANIČÍ.....	15
2.2.1 Metoda Maxe Battkeho.....	15
2.2.2 Metoda Zoltána Kodálye	15
3 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY	18
3.1 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY – 2. STUPEŇ ZŠ.....	18
3.1.1 Učebnice hudební výchovy pro základní devítileté – nakladatelství SPN	18
3.1.2 Učebnice hudební výchovy pro ročníky druhého stupně – nakladatelství SPN	20
3.1.3 Učebnice hudební výchovy pro ročníky druhého stupně – nakladatelství FRAUS..	21
3.2 SLOVENSKÉ UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY	21
3.3 ZHODNOCENÍ	24
4 MODERNÍ TECHNOLOGIE PŘI VÝUCE INTONACE	25
4.1 VÝUKOVÁ VIDEA NA YOUTUBE	25
4.1.1 Visual Musical Minds	25
4.1.2 The Singing School.....	27
5 TVOŘIVÉ NÁMĚTY DO VÝUKY	30
5.1 SEZNÁMENÍ S MELODIÍ.....	30
5.2 HRA NA DIRIGENTY.....	32
5.3 HUDEBNÍ PŘEDSTAVIVOST	34
5.4 PĚVECKÁ ŠTAFETA	37
6 APLIKACE TVOŘIVÝCH NÁMĚTŮ VE VÝUCE.....	41
6.1 HRA NA DIRIGENTY.....	41
6.2 HUDEBNÍ PŘEDSTAVIVOST	42
6.3 ZÁVĚR.....	43
ZÁVĚR.....	44
RESUMÉ	46
SEZNAM LITERATURY	47
PŘÍLOHY	1
PŘÍLOHA 1.....	1
PŘÍLOHA 2.....	4
PŘÍLOHA 3.....	7
PŘÍLOHA 4.....	8

ÚVOD

Téma diplomové práce, které jsem si zvolil, se nazývá „Tvořivé náměty pro využití intonačních metod v pedagogické praxi na 2. stupni ZŠ“. Toto téma mě zaujalo v návaznosti na praxi v 1. ročníku magisterského studia, při které jsem se setkal s tvořivými nápady, nejen ve spojitosti s pěveckými činnostmi. Z vlastní zkušenosti vím, že zpěv v rámci hodin hudební výchovy na základních školách není příliš oblíben. Právě tato skutečnost byla pro mne motivací k nalezení odpovědi na otázku, jak žáky učit zpěv formou zábavných a tvořivých aktivit. Na rozdíl od základních uměleckých škol se ve třídách na základní škole setkáváme jak s žáky, kteří ovládají čtení z notového zápisu, tak s žáky, kteří většinou noty neznají. Jedná se o důležitý aspekt, na který by učitel měl brát ohled.

V úvodní kapitole se věnuji intonaci jako takové. Vysvětluji původ slova a jeho význam, dále uvádím příklady definic. Mimo jiné zmiňuji a vysvětluji obecné pojmy, se kterými se lze setkat i v následujících kapitolách.

Následně navazuji druhou kapitolou, ve které se již věnuji samotným intonačním metodám. Uvádím zde metody od českých, i zahraničních autorů. Nezmiňuji zde však všechny autory. Mým cílem je přiblížit metody, se kterými se lze nejvíce setkat v pedagogické praxi. Většinu těchto metod lze využít jak na 1. a 2. stupni základní školy, tak například i při vysokoškolském studiu hudební výchovy. Důležitým aspektem při využití intonační metody ve výuce je vhodný výběr obtížnosti cvičení.

Další kapitola se věnuje analýze učebnic. Důležité je zmínit, že se nebude jednat o podrobnou analýzu celého didaktického materiálu, ale pouze o rozbor částí, ve kterých poznáváme, v jaké míře se autoři věnují rozvoji pěveckých dovedností – konkrétně rozvoji intonace. Zaměřuji se zejména na učebnice, se kterými se lze nejčastěji setkat v současné době ve školní praxi. V části kapitoly se věnuji učebnicím, které byly využívány dříve, konkrétně v 60. a 70. letech minulého století. Tyto učebnice porovnám s těmi současnými.

Po teoretické části bude následovat již část praktická. V této části věnuji pozornost především tvořivým námětům, které by mohly být využity na základní škole při výuce hudební výchovy. Vzhledem k tomu, že mám aprobaci pro 2. stupeň ZŠ, budu tyto aktivity

přizpůsobovat těmto žákům. Rád bych vymyslel převážně aktivity, u kterých lze jednoduše měnit prvky obtížnosti v závislosti na věku a hudebních schopnostech žáků.

V závěru diplomové práce shrnuji poznatky získané při aplikaci tvořivých intonačních cvičení v praxi. V letním semestru 2. ročníku magisterského studia absolvuji souvislé praxe, a budu tak moci mnou vymyšlené aktivity vyzkoušet v hodinách hudební výchovy.

1 CO JE TO INTONACE?

Slovo intonace vzniklo z latinského slova „*intonare*“. Význam tohoto slova je zazvučeti nebo zazněti.

Intonaci, dle Radovana Bezuchy, však lze definovat mnohými způsoby. Intonaci můžeme chápat jako správné a čisté nasazení výšky tónu. Tento fakt lze spojit jak se zpěvem, tak s hrou na hudební nástroj. S náležitou intonací se také pojí správné čtení not a vhodný přednes. Intonace je v mnohých případech chápána ve vztahu k řeči.¹

Dále se Radovan Bezucha zabývá již hudební intonací, kterou dělí na intonaci s pomocí not a intonaci bez not. Intonace bez not je brána jako vokální imitace, při které například učitel předzpívá část písně a žáci ji po něm zopakují. Intonace z not se dále může rozdělit na uvědomělou a neuvědomělou. Uvědomělou intonací z not se rozumí intonování neznámé písně či melodie zcela samostatně, za pomoci notového zápisu. Oproti tomu intonace neuvědomělá je nápodoba tónů známých, již slyšených a notový zápis je pouze sledován, a tedy neslouží jako hlavní intonační opora.²

Další pedagog, který shrnuje pojmy a význam intonace, je Hana Váňová. Ta ve své publikaci uvádí, že intonaci v pěvecké praxi chápe ve třech významech. Jedná se o čistotu intonace neboli správné nasazení tónu, rozvoj intonačních dovedností a samotná metoda při nácviu písně. Přičemž jednotlivé významy jsou provázány a každý je při výuce zpěvu důležitým faktorem.³

Dříve se například v gregoriánském chorálu intonací rozuměl sólový přednes zpěváka, který úvodní část textu předzpíval a sbor po něm tuto část zopakoval, či na ni navazoval.⁴

¹Radovan Bezucha. Teze k didaktice HV – intonační výcvik [online]. [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: <https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html> str. 2

²Radovan Bezucha. Teze k didaktice HV – intonační výcvik [online]. [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: <https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html> str. 2

³VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-156-2. str. 47

⁴Intonace (hudba). In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): WikimediaFoundation, 2001- [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Intonace_\(hudba\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Intonace_(hudba))

Po srovnání názorů od jednotlivých pedagogů je zřejmé, že v základu pojem intonace chápou velice obdobně. Společnými znaky jsou čistota a kultivovanost projevu, či správná orientace a reprodukce tónů v dané tónině.

Při výuce zpěvu za pomoci intonačních metod je důležité držet se dvou obecných pravidel:

- **Výuka by měla vycházet z praktické činnosti.** Žák by tak měl být veden k nejúčelnějšímu rozvíjení vlastních schopností a zdokonalování dovedností. S praktickými činnostmi by později měly být rozvíjeny i činnosti myšlenkové. V hudbě to konkrétně znamená rozvíjení hudebního myšlení a rozumových operací.
- **Přizpůsobení výuky psychologickému vývoji žáka.** Učitel by při výuce neměl zapomínat na psychologický vývoj žáka. Měl by přizpůsobovat vyučovací metody tak, aby co nejefektivněji umožnil rozvoj osobnosti žáka. Tím se myslí například volba přiměřené náročnosti úkolů.⁵

V následujících kapitolách jsou podrobněji popsány intonační metody, které vychází z těchto obecných pravidel. Jsou zde představeni čeští i zahraniční autoři, s jejichž intonačními metodami se lze setkat při výuce zpěvu v rámci hudební výchovy.

⁵SEDLÁK, František a kol. *Nové cesty hudební výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. str. 155

2 INTONAČNÍ METODY

Intonační metody lze obecně rozdělit na dvě skupiny. Rozlišujeme metody tonální a intervalové.

Tonální metoda chápe tóny jako jednotlivé stupně v určité tónině. Tyto tóny se odvozují od tónického kvintakordu, který slouží jako intonační opora. Kvintakord začíná na 1. stupni v dané tónině. Tyto metody jsou vhodné z hlediska lepší orientace v tónině. K této metodě se vztahuje Obrázek 1, jedná se o písničku *Jede, jede poštovský panáček*. Tato písnička byla pro demonstraci vybrána záměrně, jelikož může sloužit jako opěrná píseň pro volný nástup 3. stupně v tónině D dur (při transpozici písně i v jiných tóninách). Pokud bude žák k písničce přistupovat z pohledu tonální metody, nejprve si určí tóninu dané písničky a základní kvintakord. S určením tóniny a základního kvintakordu může pomoci učitel anebo spolužáci, kteří například hrají na nějaký hudební nástroj a navštěvují základní uměleckou školu. Těm určení tóniny zajisté nebude dělat potíže. Tato písnička má v předznamenání dva křížky, začíná akordem D, tudíž se jedná o tóninu D dur.⁶ Základní kvintakord v této tónině se skládá z tónů d1 – fis1 – a1. Tento akord si žák případně může na začátek notové osnovy zaznamenat (viz Obrázek 3). Noty v kvintakordu v dané tónině tedy odpovídají těmto stupňům d1= 1. stupeň, fis1= 3. stupeň, a1= 5. stupeň. Poté žák postupuje dle zápisu melodie a zapisuje k jednotlivým notám příslušné stupně. Tyto stupně budou sloužit jako opora při následné intonaci, hlavně při začátku zpěvu, jelikož ne všechny písně začínají prvním, základním stupněm dané tóniny. V tomto případě písnička začíná notou fis, tedy 3. stupněm v tónině D dur. Písnička tedy může být fixována jako opěrná píseň při volném nástupu 3. stupně. Pro lepší fixaci volného nástupu pracuje učitel se stejnou písničkou i v jiných tóninách. Žák si tak osvojuje volný nástup 3. stupně vždy v příslušné tónině.

Z českých autorů intonačních metod se tonální metodou zabýval například **Ladislav Daniel**, který využíval písně opěrné. Ze zahraničních autorů to byl například **Max Battke**, který zase využíval k intonaci solmizační slabiky. Intonační metody jednotlivých autorů jsou popsány v následující kapitole.

⁶ K určení tóniny mohou jako nápověda sloužit akordické značky, které se nacházejí nad notovou osnovou. Akordické značky se nachází ve většině zpěvníků, které se využívají v hodinách hudební výchovy. Z nich má největší zastoupení zpěvník *Já, písnička*. Ze zmíněné publikace je i tato ukázka.

JEDE, JEDE F

Česká

Allegro

1 Jede je-de noš

Obrázek 1: Zápis při tonální metodě. Zdroj: *Autor*

Intervalová metoda nenahlíží na melodii jako celek, nýbrž jako jednotlivé kladení intervalů za sebou. Při této metodě je nutné, aby se žáci orientovali v rozdělení intervalů. Nevýhoda této metody je v tom, že pokud nastane chyba během intonace, posunou se melodie a další intervaly do jiné roviny.⁷ Pro demonstraci byla zvolena ukázka ze stejné písničky jako při tonální metodě. Zápis pro intonační metodu se nachází na Obrázku 2. Pokud bude žák využívat intervalovou metodu, není až tak důležité si zprvu určit kvintakord v dané tónině, protože v tomto případě neslouží jako hlavní opora při intonaci. Žák si vystačí s určením tóniny a přiřazením předznamenání k jednotlivým notám. V tomto případě se jedná o tóninu D dur, předznamenání jsou dva křížky (fis, cis). S určením tóniny opět může pomoci učitel, či zkušenější spolužák. Jak již bylo řečeno, intervalová metoda nenahlíží na melodii jako celek, a proto bude žák intonovat jednotlivé intervaly mezi tóny bez ohledu na to, jaké to jsou v tónině stupně. První nota v melodii je „fis1“ a následující nota je „a1“. Žák si tedy nejprve určí interval mezi těmito notami. Jedná se o interval malé tercie (značený m.3). Žák si spojuje jednotlivé noty a zaznamenává si k nim jednotlivé intervaly, jak je patrné na Obrázku 2. Poté postupuje obdobným způsobem. Nota „a1“ a následující nota „d1“. Interval čisté kvinty (značený č. 5). Tento postup uplatní žák v celé písničce.

⁷ Teze k didaktice HV – intonační výcvik. ANZDOC [online]. [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: <https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html>

JEDE, JEDE I

Česká

Allegro

1. Jede, je-de poš

Obrázek 2: Zápis při intervalové metodě. Zdroj: *Autor*

2.1 INTONAČNÍ METODY V ČECHÁCH

V této kapitole je výběr intonačních metod, které mají svůj původ zejména v Čechách a jsou zmíněni autoři těch nejznámějších intonačních metod. První je Ladislav Daniel a jeho písňová metoda, která využívá lidové písně, jakožto písně opěrné k volným nástupům v tónině. Druhý je František Lýsek, ten využívá z lidových písní jejich začátky, tzv. nápěvky. Každá píseň začíná jiným intervalem a pomocí těchto nápěvů intervaly fixuje. Dále je zde zmíněn například Štefan Kantor, který je zde uveden jako jediný zástupce ze Slovenska. Ten má intonaci založenou na třech fázích a místo solmizačních slabik vymyslel slabiky vlastní. Předposlední autor je Metod Doležil, ten svoji metodu zakládá na kvintakordu a solmizačních slabikách. Přestože tato metoda již není příliš doporučována, je zde zmíněn jako jeden z prvních autorů učebnice o intonaci. Poslední autor je Bohumil Kulínský. Je to nejmladší autor z tohoto výběru. Jeho metoda se zakládá na intonaci durové stupnicové řady. Tento základní výběr slouží jako přehled rozdílných metod, které mají stejný cíl, a to naučit žáky správně intonovat.

2.1.1 TONÁLNÍ METODA PÍSŇOVÁ LADISLAVA DANIELA

Tato metoda se v České republice rozšířila zejména v padesátých letech minulého století. Ladislav Daniel⁸ se ve své metodě neopírá o solmizační slabiky, nýbrž o opěrné písně. Výhoda této metody je, že žáci písně většinou znají, a proto si dovedou počáteční tón snadněji vybavit. Ladislav Daniel postupuje tak, že pokud píseň začíná stupnicovým

⁸ Ladislav Daniel (1922-2015), český hudební pedagog, zasloužil se o rozšíření hry na zobcovou flétnu. Byl taktéž autorem mnoha učebnic a metodických příruček (Škola hry na zobcovou flétnu 1-3 nebo Učebnice hudební výchovy pro pedagogické školy).

postupem v rámci tóniny, postačí žákům tonální cítění. Pokud ale píseň nezačíná prvním stupněm dané tóniny, využívá představu počátečního tónu opěrných písní. Tomu se v intonaci říká tzv. „volný nástup“, při kterém píseň začíná jiným stupněm než tónikou. Opěrné písně nám zde nahrazují solmizační slabiky, žáci si díky nim osvojují volné nástupy. Tento postup lze uplatnit v durových, ale i mollových tóninách. Doporučuje se ovšem začínat v tóninách durových. Pro lepší představu, jakým stupněm píseň začíná, slouží jako opora tzv. tóninový klíč, což je tónický kvintakord v dané tónině. Ten se může vepsat za houslový klíč a předznamenání, před samotný začátek melodie.⁹

Tento postup je znázorněn na Obrázku 3. Tyto dva takty jsou z písničky *Jede, jede poštovský panáček*, která byla již zmíněna v předchozí kapitole, ve které byl podrobněji popsán postup při tonální metodě. Při práci s touto ukázkou si žák nejprve určí tóninu, zde se jedná o tóninu D dur. Poté si určí tzv. tóninový klíč neboli kvintakordy v této tónině. V tomto případě je to kvintakord složený z tónů d1 – fis1 – a1, což odpovídá 1., 3. a 5. stupni v tónině D dur. Tóninový klíč si žák zakreslí na začátek notové osnovy, který bude sloužit jako opora při určování stupňů v písničce. Právě v této ukázce je patrné, že písnička začíná 3. stupněm v tónině, notou fis1, tudíž se jedná o tzv. volný nástup, při kterém nezačínáme základním tónem v tónině, což by byl 1. stupeň, tón d1.

Obrázek 3: Zápis tónického klíče do lidové písničky. Zdroj: Autor

Tonální metoda má ovšem také své nevýhody – například opěrné písně u žáků nerozvíjí v takové míře schopnost slyšet tonální vztahy mezi jednotlivými tóny. Navíc se některé písně musí harmonicky upravit tak, aby vyhovovaly volnému nástupu, jelikož v původních verzích by tato píseň nemohla být využita. Další nevýhodou je, že Ladislav

⁹ SEDLÁK, František a kol. *Nové cesty hudební výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. str. 156-157

Daniel nebere opěrný kvintakord jako celek, nýbrž jako složení tří různých tónů (stupňů), které opět fixuje pomocí opěrných písní.¹⁰

Příklady opěrných písní¹¹ pro volné nástupy jednotlivých stupňů v durových tóninách¹².

1. stupeň	Kočka leze dírou, Vyletěla holubička
2. stupeň	Dívča, dívča
3. stupeň	Jede, jede poštovský panáček, Maličká su
4. stupeň	Slunečko zašlo
5. stupeň	To je zlaté posvícení
6. stupeň	Ach není, tu není
7. stupeň	Paslasomja husu v lese
8. stupeň	Ráda, ráda můj zlatej Honzíčku

Písně se samozřejmě dle zdroje mohou lišit. Případně si je učitel s žáky může upravit dle domluvy. Písně se mohou aktualizovat dle znalostí žáků a dostupného notového materiálu. K lidovým písním mohou být nalezeny i doplňující populární písně, které by také mohly sloužit jako písně opěrné.

2.1.2 NÁPĚVKOVÁ METODA FRANTIŠKA LÝSKA

Princip této metody procházel vývojem od roku 1923. Metoda Františka Lýska¹³ se snaží rozvíjet představu o daných stupních pomocí nápěvků. Jsou to tonálně a intervalově charakteristické lidové písně, které zastupují jednotlivé stupně. Rozsahově se pohybují od malé sekundy až po oktávu. Nový tón je v písni vždy jasně znatelný a zapamatovatelný. Metoda opět pracuje jak s durovými, tak mollovými tóninami.

¹⁰SEDLÁK, František a kol. *Nové cesty hudební výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. str. 156–157

¹¹ Notový materiál viz Příloha 1

¹² Kristýna Vybíralová. *Intonační a rytmická cvičení a jejich využití v dětském zpěvu a hře na vybraný hudební nástroj*. Liberec, 2016. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci. str. 20

¹³ František Lýsek (1904–1977) byl sbormistr, hudební pedagog, sběratel a folklorista. Zasloužil se o rozvoj dětského sborového zpěvu, jakožto umění Učil na brněnské konzervatoři, kde využíval svoji nápěvkovou metodu.

František Lýsek. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): WikimediaFoundation, 2001–, 2022 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_L%C3%BDsek

Příklady písní s nápěvkou¹⁴:

m.2	Dobrou noc, má milá
v.2	Kočka leze dírou, Vyletěla holubička
m.3	Ešče som sa neoženil
v.3	Ovčáci, čtveráci
č. 4	Hoří
č. 5	Loučení, loučení
m.6	Smutné časy
v.6	U panského dvora
m.7	Chovejte mě, má matičko
v.7	<i>Možno jít z oktávy o půl tónu níž</i>
č. 8	Sil jsem proso

Nejprve se začíná se zpěvem v tónině C dur, poté C moll a následně se nápěvky realizují i v dalších tóninách, například D dur nebo D moll. Učitel však musí dbát na pěvecký rozsah žáků a podle toho vybírat vhodné tóniny.

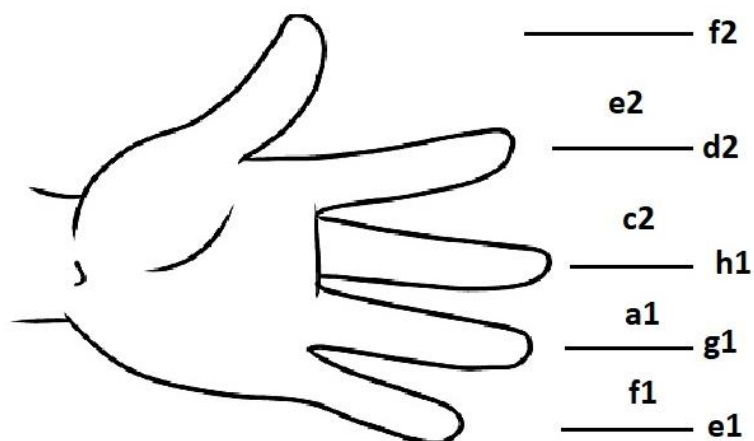
Při nácvičku se nápěvky zpívají na text a daný interval se nacvičuje imitací. Je to promyšlená metoda, při které je využit existující písňový materiál a je uchopen z didaktického hlediska. I přes promyšlenost konceptu se lze setkat s úskalím. Pokud učitel například nevhodně kombinuje tóniny, nebo žáky zahlcuje množstvím různých tónin, vyvolává to u žáků spíše chaos, než aby došlo k fixaci intonačních dovedností. Dalším negativním faktem je, že František Lýsek při výuce intonace zprvu nepracuje s celou notovou osnovou. Ze začátku pracuje pouze s jednou notovou linkou (první) a později přidává linky další. Tato skutečnost může negativně působit na orientaci na notové osnově a pozdější určování stupňů a not. ¹⁵

Pro lepší znázornění výšky tónů využívá František Lýsek prstovou osnovu. Výhoda této osnovy je, že hudební představivost u žáků je rozvíjena také zrakovým vjemem a zároveň pohybem. Při práci s touto osnovou se využívají obě ruce, přičemž jedna supluje

¹⁴ Notový materiál viz Příloha 2

¹⁵ Tamtéž s. 158–159

notovou osnovu a druhá slouží k orientaci na této pomyslné osnově. Prsty na ruce, která je osnovou, nám suplují linky notové.¹⁶

Obrázek 4: Prstová osnova. Zdroj: Autor

2.1.3 METODA OPĚRNÉHO TROJZVUKU BOHUMILA ČEŇKA

Bohumil Čeňek¹⁷ se ve opírá o Battkeho metody. Ve své metodě chtěl umožnit práci se solmizačními slabikami žákům základních škol, proto vytvořil modul, který je adekvátní k věku žáků základní školy. Jako intonační základ využívá tónický kvintakord, který je dobře sluchově zapamatovatelný a lze z něj tedy dobře vycházet. Z kvintakordu se dobře odvodí vedlejší stupně, to jsou 2., 4., 6., a 7. Čeňek se ve své metodě také opírá o harmonické cítění – při intonaci zmiňuje základní harmonické funkce (T – tonika, S – subdominanta a D – dominanta). Dále se při intonaci snaží rozvíjet znalost obrátů kvintakordu (sextakord, kvartsextakord) nebo jiných akordů jako například septakord. Pro lepší orientaci ve skladbě opět využívá kvintakord, který ovšem Čeňek nazývá „solmizačním klíčem“. Tento klíč je srovnatelný s klíčem od Ladislava Daniela, ten ho ovšem nazývá tóninovým klíčem.

¹⁶ Teze k didaktice HV – intonační výcvik. ANZDOC [online]. [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: <https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html>

¹⁷ Bohumil Čeňek (1869–1960) byl český skladatel, profesor učitelského ústavu a sbormistr. Taktéž byl autorem publikací týkající se výuky zpěvu. Knihovny.cz: Bohumil Čeňek [online]. [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Record/auth.AUT10-000004236>

Při intonaci Čeněk používá upravené solmizační slabiky (do, re, mi, fa, so, la, ty). Pokud je tón zvýšený, používá samohlásku „i“, pokud snižený, tak samohlásku „u“. Bohumil Čeněk jako jeden z prvních propracovává intonaci mollových tónin. Nevyužívá paralelních stupnic dur a moll (C dur, a moll), ale využívá stejnojmenné stupnice (C dur, c moll). Pro žáky je rozdíl lépe slyšitelný než při srovnání paralelních stupnic. Autor také v mollových tóninách mění solmizační slabiky pro 3., 6. a 7. stupeň. Zde využívá pro 3. stupeň slabiku „mu“, pro 6. stupeň slabiku „lu“ a pro 7. stupeň „su“.

Bohumil Čeněk do hudební výchovy přispěl také svoji „Intonační tabulkou“, ve které ke každému stupni přiřadil určitou barvu. Rozděluje tak barevně intonaci durových a mollových tónin.

Čeněkova intonační tabulka:

Durová stupnice

DO	RE	MI	FA	SO	LA	TY
----	----	----	----	----	----	----

Mollová stupnice

DO	RE	MU	FA	SO	LU	SU
----	----	----	----	----	----	----

2.1.4 METODA NOVÝCH STUPŇOVÝCH SLABIK ŠTEFANA KANTORA

I přesto, že jsou zde zmíněni převážně čeští autoři, je zcela na místě zmínit také autora intonační metody ze Slovenska, Štefana Kantora¹⁸. Tento odborník měl tendence vytvořit jednotnou intonační metodu pro naše území. Jeho návrh byl prvním metodickým postupem do té doby, při kterém se pokouší tvořivě aplikovat intonační postupy. Osvojování intonačních postupů založil na třech hlavních fázích. První fáze se týká smyslového poznání – poznání určitých jevů při intonaci. Druhá fáze se vztahuje k

¹⁸ Štefan Kantor (1898–1991) byl slovenský hudební pedagog, skladatel a jeden ze zakladatelů didaktiky na Slovensku. Je také autorem učebnic hudební výchovy pro základní a odborné školy. Zároveň aplikoval prvky z OrffovoSchulwerku do hudební výchovy.

Osobnosti.sk: Štefan Kantor [online]. [cit. 2023-06-16]. Dostupné z: <https://www.osobnosti.sk/osobnost/stefan-kantor-2225>

abstraktnímu poznání – zde dochází ke srovnání a shrnutí poznaných jevů, v neposlední řadě dochází k vyvození určitého závěru. Třetí fáze tyto závěry využívá v praxi. Při jednotlivých fázích by samozřejmě učitel měl brát v úvahu věk žáků a jejich zkušenosti, aby nedošlo k předimenzování teoretické roviny. Štefan Kantor ve své metodě nevyužívá ve větší míře nápěvky a opěrné písně. Častěji využívá různé části z lidových písní, čímž se z písně stává spíše intonační cvičení či úkol. Dále místo solmizačních slabik využívá různé slabiky (ža, ni, vo, za atd.), přičemž každé vokální koncovky byly jiného významu. „O“ bylo základ pro dur, „a“ pro moll tetrachord, pro „e“, „i“ následoval půltón, písmeno „u“ vyjadřuje klesající tendenci.

Celkově se tato metoda moc neujala. Jsou zde faktory, které ovlivňují účinnost metody. Jedním z nich je například hudební myšlení a představivost žáků. Při této metodě by již bylo vhodné, aby žáci měli nějaké hudebně-teoretické základy. Dále se zde objevuje nevhodnost slabik, které jsou poměrně složité – ke zpěvu nejsou vhodné konsonanty „z“ a „ž“.¹⁹

2.1.5 INTONAČNÍ POSTUPY METODA DOLEŽILA

Doležil patří k nejstarším reformátorům Battkeho metody. Jeho učebnice, která byla vydána již v roce 1921, se jmenuje „Intonace a elementární postup“. Tato učebnice se dočkala opakovaného vydání a také úspěchu v cizině.

Ve své metodě využívá jako oporu tónický kvintakord, od kterého se odvozují stupně vedlejší. Z Battkeho metody si vypůjčil solmizaci, kterou využívá jak pro durové, tak i pro mollové stupnice. Dále ve svém postupu využívá paralelní spojování relativních solmizačních metod s intervalovou intonací. Tonální vztahy využívá jak k intonaci vzestupně, tak i sestupně, a to u malé a velké tercie a čisté kvinty. Ostatní intervaly opírá o vztahy buď k tónice, nebo k jinému tónu z opěrného kvintakordu.

Nevýhoda metody je, že není příliš mnoho písní, které by se orientovaly pouze na kvintakordy, a tak jsou žáci donuceni k většímu abstraktnímu myšlení. Další nedostatek je viděn v rozdílu solmizačních slabik pro durové a mollové stupnice, což pro žáky může

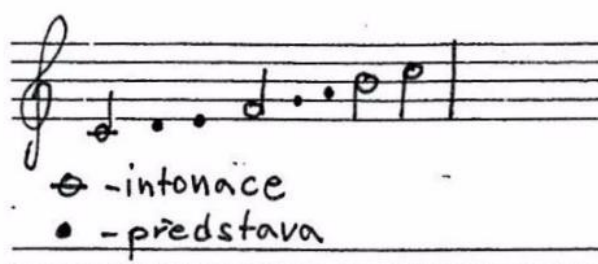
¹⁹ SEDLÁK, František a kol. *Nové cesty hudební výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. str. 161–163

působit zmatečně. Proto tato metoda není doporučována pro výuku intonace na základní škole.²⁰

2.1.6 INTONAČNÍ METODA BOHUMILA KULÍNSKÉHO

Tato metoda je založena na podobném principu jako metoda Ladislava Daniela, a to na metodě opěrných písní. V této metodě je jako hlavní opora durová stupnice, kterou by žáci měli bezpečně zintonovat prostřednictvím svých hudebních zkušeností a hudební paměti. Kulínský²¹ zastává názor, že správná intonace durové stupnice vede k bezproblémové intonaci jakýchkoli intervalů. Metoda tedy vychází z postupu durové stupnice, při které se intonuje na jména not nebo solmizační slabiky. Metoda se také opírá o rozvoj sluchových představ, jelikož je vždy žák nucen si dané cvičení představit. To využívá například při intonaci jednotlivých stupňů ve stupnici, kdy žák intonuje pouze nějaké stupně a zbylé si musí představit. Až poté, co žák bezpečně zvládá jednotlivé stupně, se Kulínský orientuje na intonaci kvintakordu ve tvaru čtyřzvuku (1., 3., 5. a 8. stupeň).

Na Obrázku 5 je znázorněna stupnice C dur, přičemž jsou zvýrazněni jen některé noty. Jsou to noty c1, f1, h1 a c2. Těmto notám odpovídají stupně 1., 4., 7. a 8. Zvýrazněné noty žák zpívá a ty, které jsou nezvýrazněné, si pouze představí. Takto lze pracovat s celou durovou stupnicí a jednotlivé zvýrazněné stupně lze různě měnit.

Obrázek 5: Intonace stupňů v durové stupnici. Zdroj: Autor

Postup má ovšem ale také svá negativa. Příkladem může být, že orientace na celé stupnici je poměrně rozsáhlá. Při metodě se také nerozvíjí harmonické cítění, ale pouze

²⁰ Tamtéž str. 164

²¹ Bohumil Kulínský (1959–2018) byl český dirigent, sbormistr a vedoucí pěveckého sboru Bambini di Praga.

Bohumil Kulínský. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): WikimediaFoundation, 2001–, 2023 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bohumil_Kul%C3%ADnsk%C3%BD

melodické, vycházející právě ze stupnice. Dále se může negativně projevit doba žákova myšlení při intonaci – pokud si má vždy představovat stupně, které nezpívá, může být časově náročnější, než dojde k požadovaným stupňům.²²

2.2 INTONAČNÍ METODY V ZAHRANIČÍ

V této kapitole se nachází zástupci intonačních metod ze zahraničí. Intonačních metod je samozřejmě více, avšak byli vybráni dva zástupci, s jejichž metodami se pravděpodobně lze v pedagogické praxi setkat nejčastěji. První je uveden Max Battke, jehož metoda využívá solmizační slabiky, které jsou v praxi často používány. Druhý zástupce je Zoltán Kodály, jehož metoda využívá spojení solmizačních slabik a fonogestických gest.

2.2.1 METODA MAXE BATTKEHO

Tato metoda se opírá o solmizační slabiky, s jejichž pomocí se procvičují diatonické intervaly. Základem je durová diatonická stupnice. Mollovou stupnicí se Battke²³ také zabývá, ovšem až po zvládnutí intervalů v durových tóninách. Battke považuje za základní stupně pouze 1. a 5. stupeň. Trojzvuk ovšem nezavrhuje a pokládá ho za důležitý aspekt. Všechny ostatní stupně, kromě 1. a 5., tedy bere jako stupně vedlejší. Při začínajícím nácvičku intonace z not využívá Battke tzv. pohyblivou notu po notové osnově. Tato metoda podnítila zájem o tonální metodu. Battkeho metodu tak dále rozvíjeli a propracovávali přední čeští hudební pedagogové.²⁴

2.2.2 METODA ZOLTÁNA KODÁLYE

Tato metoda byla postupně objevována a hudební pedagogové se ji snažili co nejefektivněji aplikovat do hudebního rozvoje ve školství. Metoda byla postupem času více diskutována i v českých zemích. Je to obsáhlá metoda, která se zaměřuje na komplexní hudební rozvoj, nejedná se tedy pouze o intonační metodu. Na metodě

²² SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy 2*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979 str.191-192

²³ Max Battke (1863–1916), německý hudební pedagog, pedagog na Sternskonservatorium. v roce 1900 založil hudební seminář.

Max Battke. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): WikimediaFoundation, 2001- [cit. 2023-06-18]. Dostupné z: https://sv.wikipedia.org/wiki/Max_Battke

²⁴ SEDLÁK, František a kol. *Nové cesty hudební výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. str. 154

nepracoval sám Kodály²⁵, ale podíleli se i jiní maďarští hudební pedagogové. Velká část je věnována rozvoji sluchu, tonálního cítění, rytmického cítění, harmonického cítění, rozvoji hudební představivosti, fantazie a improvizace.

Kodalyho intonační metoda se opírá o solmizaci a fonogestiku a principy rytmických slabik. Místo klasického zápisu solmizačních slabik (do, re, mi, fa, so, la, ti) využívá zkrácené verze (d, r, m, f, s, l, t,). Fonogestika je zde důležitou pomůckou, kterou využívá jak učitel, tak i žáci. Žáci si tak lépe fixují intonaci, jelikož pěvecký projev je spojen s praktickou činností. Pomocí ruky se vyjadřují jednotlivé stupně, přičemž každý znak představuje jiný stupeň v stupnici.²⁶ Fonogestika je vhodná pro děti již v předškolním věku. Žáci si totiž osvojují pěvecké návyky pomocí vizualizace a praktické činnosti. Nemusí tak umět noty a intervaly a již od předškolního věku s nimi lze pracovat na správné intonaci pomocí intonační metody. Způsob této metody se dá nejvíce přirovnat k Lýskovo práci s nápěvkou. Kodaly při této metodě nevyužívá notový zápis, ale většinou bývá vyučována za pomoci náslechu a následného opakování daného nápěvku z písně (tzv. pěvecká imitace).²⁷

Na Obrázku 6 jsou vyobrazeny základní pohyby ruky a solmizační slabiky, které se využívají při fonogestice. Při fonogestice se také lze setkat se znaky pro obě ruce, ovšem rychlejší a využívanější je práce s jednou rukou.

Popis jednotlivých znaků na Obrázku 6:

DO – solmizační slabika „do“ značí první stupeň dané tóniny, znázorňuje se sevřením dlaně v pěst, přičemž dlaň je v poloze lehce nad pasem.

RE – solmizační slabika „re“ značí druhý stupeň, dlaň je otevřená, hřbet ruky je nahoru, prsty jsou u sebe a prsty směřují vzhůru.

MI – solmizační slabika „mi“ značí třetí stupeň v tónině, dlaň je v rovině, prsty jsou stále u sebe, jsou nataženy a dlaň je ve výšce hrudi.

²⁵ Zoltán Kodály (1882–1967), maďarský hudební skladatel, pedagog a prezident mezinárodní společnosti pro hudební výchovu, zasloužil se o organizovanost hudební výchovy v Maďarsku
Zoltán Kodály. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): WikimediaFoundation, 2001- [cit. 2023-06-18].

²⁶SEDLÁK, František a kol. *Nové cesty hudební výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. str. 154

²⁷SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy 2*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979 str. 192–193

FA– solmizační slabika, která značí čtvrtý stupeň v tónině, dlaň je opět sevřena, ovšem tentokrát palec směřuje dolů, dlaň je opět ve výšce hrudi.

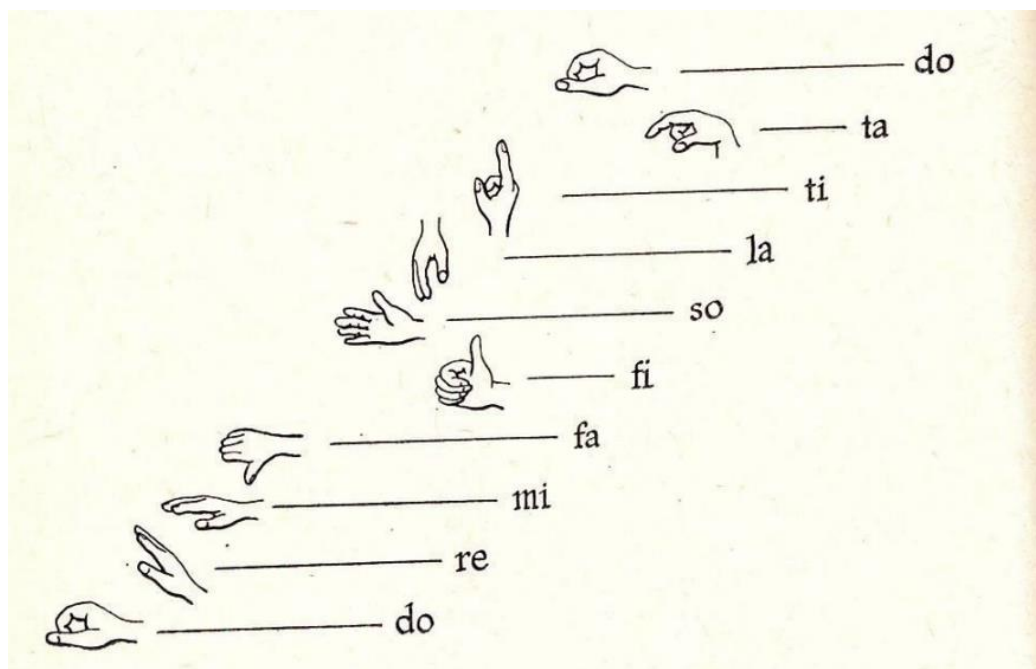
SO – solmizační slabika, která značí pátý stupeň, dlaň je otevřená, prsty jsou u sebe a palec směřuje nahoru, dlaň je ve výšce lehce nad hrudí.

LA – solmizační slabika, která značí šestý stupeň, dlaň je otevřená a směřuje dolů, zápěstí je uvolněné, v literatuře se objevuje pojem „držení velkého jablka“, dlaň je ve výšce mezi hrudí a krkem.

TI– solmizační slabika „TI“, dříve značeno „SI“, značí sedmý stupeň, při tomto gestu je dlaň směrem k žákovi a palec s ukazováčkem směřují vzhůru, utvoří se tzv. zobáček směřující nahoru, dlaň je v úrovni nosu.

DO´ - solmizační slabika „do“ značí osmý stupeň neboli opět základní tón v dané tónině, aby se první a osmý stupeň odlišily, používá se u slabiky apostrof.

Na Obrázku jsou také znázorněny slabiky „fi“ a „ti“. Slabiky odkazují na zvýšený čtvrtý stupeň a snížený sedmý stupeň. Tyto stupně jsou typické pro maďarskou lidovou píseň, proto se v našem prostředí tyto znaky mohou vynechat.²⁸

Obrázek 6: Fonogestika (zde je vyobrazen zvýšený 4. stupeň a snížený 7. stupeň, tyto stupně jsou využívány v maďarské lidové písni). Zdroj: Autor

²⁸ KUBIŠ, C., DRGÁČOVÁ, R. *Hudební hry 2*. 1st ed. 2017. ISBN 978-80906913-0-8.

3 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY

V této kapitole jsou zahrnuty převážně učebnice hudební výchovy, se kterými se lze v současné době setkat ve školní praxi. Je zde také zahrnuta kapitola, která se věnuje učebnicím ze 70. let 20. století. S těmi se již ve školní praxi setkat nelze, ale jsou zde uvedeny z důvodu porovnání zaměření učebnic v minulosti a současnosti.

U jednotlivých učebnic je popsáno, v jaké míře se věnují, či nevěnují výuce intonace a tvořivým metodám, postupům, jak žáky naučit správně zpívat, zejména intonovat. Nejedná se tedy o podrobnou a komplexní analýzu jednotlivých učebnic.

V kapitole jsou zároveň zahrnuty i učebnice používané v současné době na Slovensku. Tyto učebnice jsou zde uvedeny pro srovnání s učebnicemi českými a jako možnost případné inspirace pro výuku intonace v hodinách hudební výchovy.

3.1 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY – 2. STUPEŇ ZŠ

3.1.1 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY PRO ZÁKLADNÍ DEVÍTILETÉ – NAKLADATELSTVÍ SPN

Tyto učebnice pocházejí z 60. a 70. let 20. století, proto se s nimi již v současné pedagogické praxi, jako s hlavními učebnicemi pro výuku, setkat nelze. Jedná se o učebnice, které byly tvořeny pro základní devítileté školy. Pro každý ročník byla vytvořena samostatná učebnice. Byly tedy vydány učebnice pro 6.²⁹, 7.³⁰, 8.³¹, a 9.³² ročník. Na kompletaci jednotlivých dílů učebnice se podílely různé osobnosti z řad hudebních pedagogů, či skladatelů. Například na úpravě písni se podíleli autoři jako Petr Eben nebo Ilja Hurník. Ti jsou známí především v přenesení *Schulwerku* od Carla Orffa do českého prostředí. Na každém titulu se podílelo vždy více autorů. Recenze učebnic provedl Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Svaz československých skladatelů a řada dalších institucí, pedagogů a vědeckých pracovníků.

²⁹ DUZBABA, Oldřich a Jan BUDÍK. *Hudební výchova pro 6. ročník základní devítileté školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965. Učebnice pro základní devítileté školy.

³⁰ VAŘECHOVÁ, Milica a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova pro 7. ročník základní devítileté školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965. Učebnice pro základní devítileté školy.

³¹ SNĚTINA, Jindřich a Bohuslav VÍTEK. *Hudební výchova pro 8. ročník základní devítileté školy*. 11. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. Učebnice pro základní devítileté školy.

³² BERKOVEC, Jiří. *Světlem hudby: kniha pro hudební výchovu v 9. ročníku základní devítileté školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. Učebnice pro základní devítiletou školu.

Všechny učebnice jsou zaměřeny na rozvoj všech hudebních schopností. Co se týče hudebních činností, v učebnicích dominují pěvecké a poslechové. Nejméně jsou zde zastoupeny činnosti instrumentální a pohybové. Skladby, které jsou v učebnicích vybrané k poslechu, jsou ze všech oblastí dějin hudby. Ke zpěvu jsou zde primárně zastoupeny lidové písně.

V učebnici se nachází intonační metody tonální i intervalové. Tyto metody jsou zde vysvětlovány pomocí opěrných písní a nápěvků. Před každou písní je vždy uveden tonální klíč, což je kvintakord v tónině příslušné písně. Tento tonální klíč slouží jako opora při zpěvu, jelikož žáci se tak snáze orientují, jakým stupněm píseň začíná. U lidových písní bývá často napsaný dvojhlas, takže se žáci zdokonalují i v intonaci druhého hlasu k hlavní melodii. Na Obrázku 7 je pro ukázkou zvolen úryvek z lidové písně *Tráva neroste*, která se nachází v učebnici pro 6. ročník. Před každou písní, která je určena k pěvecké činnosti, je takto znázorněn tonální klíč. Číslo v kolečku nad notou znázorňuje příslušný stupeň v dané tónině. Zde je to tónina C dur, tudíž 1. stupni odpovídá nota „c1“, 3. stupni nota „e1“ a 5. stupni nota „g1“. Když jsou všechna čísla stupňů v kolečku, značí tento zápis akord durový. Pokud je třetí stupeň v trojúhelníku, je takto označován akord mollový. Zmíněné značení je znázorněno na Obrázku 8. Žáci jsou tak schopni graficky rozlišit durové a mollové akordy.

Obrázek 7: Tonální klíč k dané lidové písni, v učebnici HV pro 6. ročník. Zdroj: Autor

Obrázek 8: Tonální klíč (moll), v učebnici HV pro 6. ročník. Zdroj: Autor

Pokud by pedagog chtěl využít písně z učebnic, je nucen si vybírat, jaké písně zvolí. Protože tyto učebnice byly napsány v 60. a 70. letech minulého století, odráží se v některých skladbách politická témata, či přímo budovatelské nadšení. Proto jsou tyto písně svým obsahem v dnešní době neaktuální. Přestože z dnešního pohledu mohou být tyto učebnice opovrhované a na dnešní dobu již neaktuální, část jejich obsahu si stále ve výuce najde své místo. Je to možná také tím, že se na jejich tvorbě podíleli odborníci z řad hudebních pedagogů a skladatelů, kteří jsou uznáváni i v dnešní době.

3.1.2 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY PRO ROČNÍKY DRUHÉHO STUPNĚ – NAKLADATELSTVÍ SPN

Tyto učebnice jsou asi nejznámější a nejrozšířenější učebnice pro výuku hudební výchovy na základních školách. Učebnice jsou z vydavatelství SPN a jsou celkem čtyři, pro 6.³³, 7.³⁴, 8.³⁵, a 9.³⁶ ročník. K učebnici je zároveň vydávána příručka pro učitele a také CD disk, na kterém jsou nahrávky, se kterými se pracuje v daném díle. Na každém titulu se podílelo více autorů, kteří jsou odborníky z oblastní hudební pedagogiky.

Učebnice jsou z větší části zaměřeny na dějiny hudby. V kapitolách se nachází hudební ukázky, které jsou spojeny převážně s poslechem, nikoli s intonací. Na konci se nachází námět na činnost, ovšem převážně se jedná o činnosti instrumentální. Bohužel se zde nenachází tvořivé nápady a náměty na výuku intonace. Jediná kapitola, která je spojena s intonací, je v učebnici pro 6. ročník. Tato kapitola se věnuje seznámení

³³CHARALAMBIDIS, Alexandros, Lukáš HURNÍK, Zbyněk CÍSAŘ, Jiří PILKA a Dalibor MATOŠKA. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-52-8.

³⁴CHARALAMBIDIS, Mgr. Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ, Jiří PILKA a Dalibor MATOŠKA. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-048-X.

³⁵CHARALAMBIDIS, Mgr. Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ, Jiří PILKA a Dalibor MATOŠKA. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-041-2.

³⁶CHARALAMBIDIS, Mgr. Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ a Jiří PILKA. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-012-9.

s intervaly, se kterými se žáci mohou setkat v lidovém dvojhlase. Je zde velká a malá tercie. Jako opora je uvedena píseň *Když jsem husy pásala* u velké tercie a u malé tercie je popěvek *ku-ku*. Malá tercie je zde vysvětlována jako interval shora. V dalších kapitolách a učebnicích pro vyšší ročníky se již nenachází žádné zmínky spojené s intonací a intonačními metodami.

3.1.3 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY PRO ROČNÍKY DRUHÉHO STUPNĚ – NAKLADATELSTVÍ FRAUS

Tato učebnice je primárně vytvořena pro 6. a 7. třídu základní školy, či odpovídajícím ročníkům gymnázia. Učebnice je bohatě ilustrovaná, ilustrace vhodně doplňují text. Na jednotlivých stranách se v postranní liště nachází rozmanité bonusové úkoly, či doplňující informace. Co se týče obsahu, učebnice je spíše zaměřena na obecné seznámení s hudbou. Převážná část učebnice je věnována nástrojům. Je zde podrobněji vysvětlena hra na kytaru, flétnu nebo klavír. Avšak školy nemusí disponovat těmito nástroji v dostatečném počtu, aby s nimi byla výuka možná. Dále je zde kapitola věnována tempu, rytmu nebo vlastnosti tónu. Vlastnostmi tónů se myslí jeho barva, výška a síla.

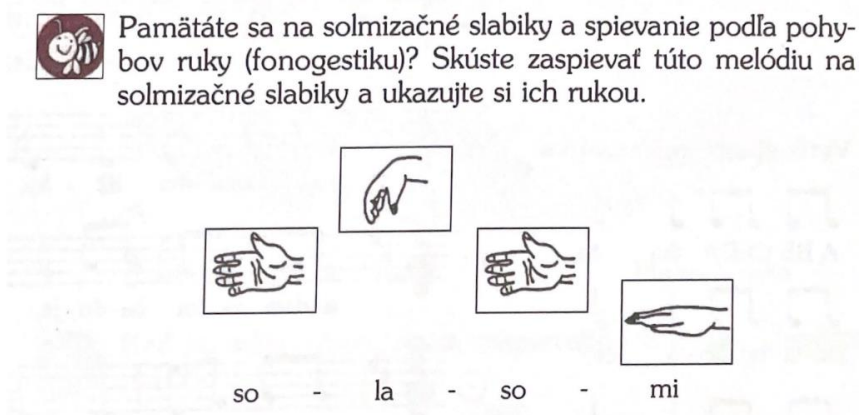
Problematika zpěvu je zde zmíněna pouze v jedné kapitole, a sice Jak správně zpívat. Tato kapitola však není spojena s intonací, či konkrétními postupy, jak se naučit zpívat. Je věnována zejména rozezpívání a celkové přípravě před samotným zpěvem – příkladem může být správné dýchání, držení těla, nasazení tónu nebo péče o hlas.

3.2 SLOVENSKÉ UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY

I když jsou učebnice primárně tvořeny pro nižší ročníky, své uplatnění najdou i ve výuce vyšších ročníků. Tyto učebnice vynikají zejména grafickým zpracováním. Celkové uspořádání obsahu je tak přehlednější a žáci se v učebnici lépe orientují. Učebnice, ze kterých bylo vycházeno, jsou od autorů Evy Langsteinové a Bela Felixe. Tyto učební materiály jsou psány ve slovenštině a jsou pro 2., 3. a 4. ročník, přičemž každému ročníku je věnována jedna učebnice. V českých školách se tyto učebnice bohužel nenachází, jelikož nejsou k dispozici v českém vydání. To ovšem neznamená, že z ní nemůže učitel hudební výchovy vycházet a doplňovat tak výuku o jednotlivá cvičení.

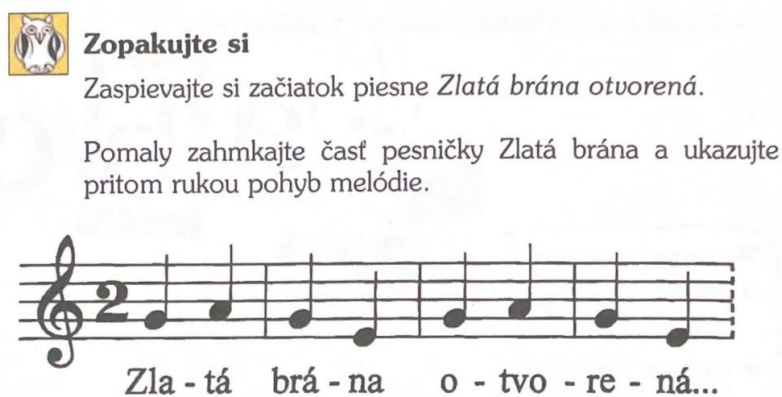
V učebnici pro 2. ročník³⁷ je mnoho úkolů zabývajících se rytmem ať již ve spojitosti se zpěvem, nebo s hrou na tělo. Žáci se na začátku učebnice opět setkávají s fonogestikou. Pro zopakování se zde nachází úryvky písniček, či říkadel, ke kterým mají přiřazovat patřičný znak ruky.

Na Obrázku 9 je ukázka úkolu z učebnice. Tento úkol je zaměřen na opakování znaků z fonogestiky. Jsou zde vyobrazena gesta, podle kterých mají žáci intonovat. Pro lepší představivost je znázorněn průběh melodie z hlediska výšky tónu.

Obrázek 9: Opakování fonogestiky. Zdroj: Autor

Obrázek 10 již znázorňuje pokročilejší úkol, při kterém mají žáci k dispozici pouze notový zápis. Poprvé si žáci zaspívají písničku bez fonogestiky. Gesta ruky žáci přidávají až později, v momentě, kdy si říkadlo osvojí.

Obrázek 10: Říkadlo pro práci s fonogestikou. Zdroj: Autor

³⁷ LANGSTEINOVÁ, Eva a Belo FELIX. *Hudobná výchova pre 2. ročník základnej školy*. 7. Bratislava: SPN, 2019. ISBN 978-80-10-03555-7.

V učebnici se postupně děti seznamují s intervaly a opěrnými písněmi. Zároveň je ve spojení s daným intervalem použita fonogestika. Žák si tak osvojuje interval pěvecky za pomoci opěrné písně a zároveň si zde fixuje jednotlivé stupně pomocí fonogestiky. Pro žáky, kteří se orientují v notovém zápisu, je zde i notový zápis daného intervalu.

Na Obrázku 11 je již spojení fonogestiky, not a solmizačních slabik. Nachází se zde ukázka cvičení, jak se žáci seznamují s novým intervalem. V tomto případě se jedná o intonaci 3. a 5. stupně. Jelikož se nezačíná prvním stupněm v tónině, lze toto cvičení zařadit do nácvičku volného nástupu. To, že se jedná o 3. a 5. stupeň, je patrné z výskytu solmizačních slabik – „mi“ a „so“, které se pojí právě s těmito stupni. Jako opěrná píseň je vybrána lidová píseň *Češem si hlavičku*. Dále je píseň znázorněna i po rytmické stránce. Ve cvičeních, která jsou na Obrázku 8, jsou zahrnuty činnosti pěvecké, instrumentální a pohybové. Skrze tyto činnosti se žák seznámí s novým intervalovým spojením a volným nástupem 3. stupně.

Zopakujte si pieseň ČEŠEM SI HLAVIČKU. Zahmkajte prvý takt.

Zaspievajte
Pri spievaní **mi - so** si vždy predstavte pesničku ČEŠEM SI HLAVIČKU.

Viete priradiť k prvému a druhému tónu piesne solmizačnú slabiku?

Správne!

mi **so**

Snehuliak

Obrázek 11: Učebnice hudební výchovy pro 2. ročník – spojení fonogestiky, intervalů, not a solmizačních slabik. Zdroj: Autor

Děti se tak postupně v učebnici seznamují s intonací různých intervalů, fonogestikou a volnými nástupy pomocí opěrných písní.

Stejným způsobem jsou vytvořeny i učebnice pro 3.³⁸ a 4.³⁹ ročník, ve kterých se žáci setkávají s dalšími a zároveň těžšími písněmi a úkoly.

³⁸ LANGSTEINOVÁ, Eva a Belo FELIX. *Hudobná výchova pre 3. ročník základných škôl*. 4. Bratislava: SPN, 2019. ISBN 978-80-10-03556-4.

³⁹ LANGSTEINOVÁ, Eva a Belo FELIX. *Hudobná výchova pre 4. ročník základnej školy*. Bratislava: SPN, 2012. ISBN 978-80-10-02293-9.

3.3 ZHODNOCENÍ

I přesto, že nešlo o podrobnou analýzu učebnice, ale jednalo se o zaměření na pěveckou činnost a intonační metody, lze vyvodit závěrečné hodnocení zmíněných učebnic. První učebnice z 60. a 70. let byly hojně zaměřené na poslechové a pěvecké činnosti. Z hlediska pěveckých činností byly kladeny na žáky větší nároky, a to především s důrazem na intonaci. Žáci jsou vedeni převážně ke zpěvu lidových písní, které se zde nacházejí v dvojhlasě. Oproti novým učebnicím kladli autoři větší důraz na hlasový a pěvecký vývoj žáka skrze intonaci. Také zde slouží jako intonační opora tonální klíč, který je skoro u každé písně. To se již v moderních zpěvnících a učebnicích nevidí. I přesto, že jsou učebnice již staršího data vydání, určité využití by našly i v dnešní době. Například právě při pěvecké výchově.

Současné učebnice jsou zaměřeny jiným směrem. Zatímco u těchto starších učebnic byly zastoupeny převážně poslechové a pěvecké činnosti, v novějších bývají převážně činnosti poslechové a instrumentální. Hlasový výcvik je v moderních učebnicích zastoupen velice málo. Většina písní, které jsou v učebnicích, se již píše v jednohlasě. Notový zápis dvou hlasů je velice ojedinělý. Ve většině případů je k písni doporučen instrumentální doprovod.

Slovenské učebnice, které zde byly zastoupeny, jsou sice zaměřeny na nižší stupeň základní školy, přesto se v nich na zpěv nezapomnělo. Pěvecké činnosti jsou zde zastoupeny poměrně ve velké míře. Žáci se již od začátku seznamují s gesty fonogestiky a zároveň se solmizačními slabikami. Při osvojování nových gest, stupňů či lidových písní je využíváno pěveckých, instrumentálních a pohybových činností. Přestože jsou učebnice určeny pro nižší stupeň, našly by zajisté uplatnění i na 2. stupni základní školy, zejména při rozvíjení pěvecké výchovy.

Na závěr je důležité zmínit, že není vhodné zaměřovat se pouze na jednu učebnici. Jelikož výuka hudební výchovy má být zejména o individuálním přístupu, měl by mít učitel více různých zdrojů, ze kterých by mohl vybírat vhodná cvičení dle aktuálních potřeb žáků.

4 MODERNÍ TECHNOLOGIE PŘI VÝUCE INTONACE

K výuce intonace je v dnešní době možno využít i moderních technologií. Jedná se například o volně dostupná videa, či placené programy⁴⁰. V následující kapitole jsou představeny dva kanály na platformě YouTube. Tyto kanály jsou bezplatné, tedy jednoduše dostupné a učitel je tak může bez problému využít na všech zařízeních (počítač, tablet aj.). Tyto kanály jsem zvolil zejména pro to, že z hlediska přístupnosti intonačních cvičení jsou vhodnější pro potřeby základní školy. Programy, které slouží k výuce intonace, jsou většinou placené, a ne každá škola si tyto programy může dovolit zafinancovat. Video, která jsou na zmíněných kanálech, jsou také graficky přehlednější než programy a žáci je případně mohou využít i při samostudiu.

4.1 VÝUKOVÁ VIDEO NA YOUTUBE

Při výuce intonace se lze setkat i s různými videi, která jsou k dispozici na platformě YouTube. Jedná se o kanály, které se zaměřují na edukaci s důrazem na hudební tematiku.

4.1.1 VISUAL MUSICAL MINDS

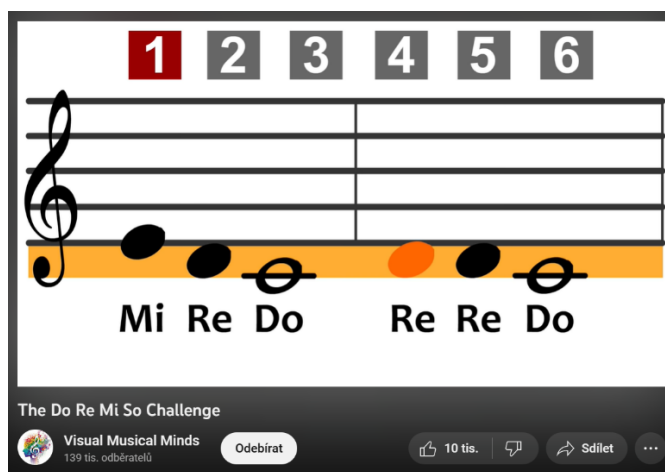
Zástupcem takového projektu je hudební kanál *Visual Musical Minds*⁴¹. Tento kanál je zaměřen na hudební činnosti, které by se měly v hudební výchově uplatnit (poslechové, instrumentální, pohybové a pěvecké). Video, která se týkají pěveckých činností, mají mnoho podob. Objevují se zde například náměty označeny jako „challenge“, což v překladu znamená výzva. Princip spočívá v tom, že jednotlivá intonační cvičení, která jsou zde zpracována, jsou řazena od nejjednodušších po ta složitější. Dané cvičení je vždy předzpíváno a úkolem žáků je zopakovat, co slyšeli. Ve videu si zároveň žáci osvojují stupně a k nim příslušné solmizační slabiky. Vše je přehledně zpracováno, a přestože je zadání v angličtině, žáci jistě nebudou mít problém vše pochopit. Zpracování je velice intuitivní a žákům by nemělo dělat obtíže.

Na Obrázku 12 je znázorněno intonační cvičení, které je považováno za challenge. Název videa informuje, v jakém tónovém prostoru se bude cvičení pohybovat. V tomto

⁴⁰ Jedná se například o programy Ear Master nebo Auralia 4, ty jsou zaměřeny na zlepšení hudebního sluchu, zpěvu a intonace.

⁴¹ <https://www.youtube.com/@VisualMusicalMinds>

případě se jedná o 1. – 5. stupeň v tónině C dur a využití solmizačních slabik Do, Re, Mi a So. Slabika Fa (neboli 4. stupeň) je vynechána, jelikož se cvičení opírá o pentatonickou⁴² stupnici. Cvičení se tedy pohybuje na tónech „c1“, „d1“, „e1“ a „g1“. Žákům je vždy cvičení na videu předzpíváno a poté je na žácích, aby dokázali zadání správně zopakovat. Jelikož jsou videa založena spíše na imitaci, jsou vhodná i pro mladší žáky a děti. Zvolení obtížnosti cvičení záleží na pěvecké zdatnosti třídy a je také na učiteli, aby zvládl odhadnout náročnost videa dle individuálních možností žáků.

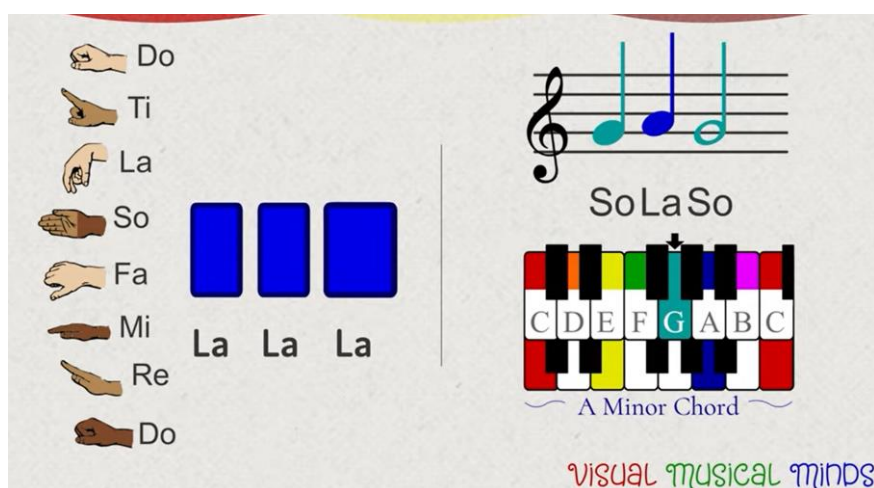
Obrázek 12: Ukázka z cvičení Do Re Mi So Challenge.
Zdroj: Autor

Další koncepty, které se na kanálu nachází, jsou svým obsahem zaměřeny například na spojení solmizačních slabik a fonogestiku. Video trvá přibližně šest minut, což je ideální délka na udržení pozornosti žáků. Tento typ videí lze také využít při rozezpívání. Cvičení jsou v různých tóninách vždy harmonickým podkladem z hlavních harmonických funkcí (tónika, subdominanta, dominanta). Nejčastěji jsou cvičení v C dur.

Na Obrázku 13 je ukázka takového cvičení. Celým videem vždy provází beat neboli rytmický doprovod. Melodická linka se mění v závislosti na obtížnosti. Vždy se intonuje po částech, což jsou tři noty. Ty jsou ve videu znázorněny nad klaviaturou (viz Obrázek 13). Dále se zde nachází klaviatura, kde jsou jednotlivé tóny od sebe barevně rozlišeny. Ve videu jsou taktéž znázorněna fonogestická gesta. Tato gesta mohou sloužit pro žáky jako opora. Žákům mohou pomoci v lepší orientaci – jestli melodie klesá, či stoupá. Těchto

⁴² Pentatonická stupnice neboli pentatonika je tvořena řadou pěti tónů ve stupnici. Přičemž je vynechán 4. a 7. stupeň. Pentatonika je využívána především v orientální hudba, například čínské. Pentatonické stupnice [online]. [cit. 2023-06-18]. Dostupné z: <http://www.pianovka.cz/data/hn/stup/pentat.html>

prvků, které mohou sloužit jako opora, je ve videu mnoho, například barevné grafické znázornění melodie. Co se týče obtížnosti, je video rozděleno na tři části. V první části je úsek předzpíván a zahrán a žáci daný úsek imitují. V druhé části je vynechán zpěv a úsek je vždy zahrán, přičemž žáci mají následně prostor pro následnou interpretaci. Poslední, a zároveň nejtěžší část videa, je intonace pouze za doprovodu harmonie. V této části úsek žáci intonují sami, bez jakéhokoli předchozího zahrání, či zaspívání. Pokud žáci zvládnou všechny části bez obtíží, může učitel video pustit znovu, ale tentokrát budou mít žáci za úkol intonovat a zároveň ukazovat gesta pomocí fonogestiky. Video jsou opět zcela vhodná i pro samostatnou práci žáků například v domácím prostředí.

Obrázek 13: Ukázka videa z cvičení, kde je spojena fonogestika se solmizačními slabikami. Toto cvičení je v tónině C dur. Zdroj: Autor

4.1.2 THE SINGING SCHOOL

Dalším kanálem, který se zabývá edukačními videi je kanál *The Singing School*⁴³. Tento kanál je zaměřen zejména na pěveckou činnost. Nacházejí se zde videa zaměřená jak na intonaci, tak na rozezpívání, správné dýchání či výslovnost. Jsou zde velice vhodně zpracovaná videa na intonaci dle různých obtížností. Jediný nedostatek, který se zde může objevit je, že zadání bývá v angličtině. To ovšem může žákům přeložit učitel, případně žák, který textu rozumí. Pokud si ale žák video přehraje, intuitivně přijde na to, co se po něm ve videu žádá.

Pro demonstraci takového cvičení přikládáme následující obrázky. Jedná se o cvičení, které je označeno jako Level 1, tudíž se jedná o jednoduché intonační cvičení.

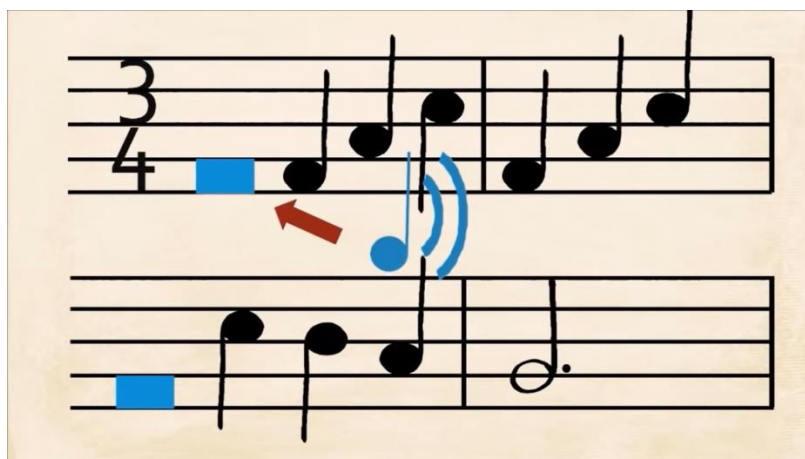
⁴³ [TheSingingSchool - YouTube](https://www.youtube.com/channel/UC...)

Na Obrázku 13 je vyobrazen začátek cvičení. Žák je předtím pomocí videa upozorněn, že se jedná o $\frac{3}{4}$ takt, následně je také upozorněn na to, jak jsou takty děleny a poté jsou představeny všechny takty cvičení. V závěru se video opět vrátí na začátek, jak je patrné na Obrázku 13.

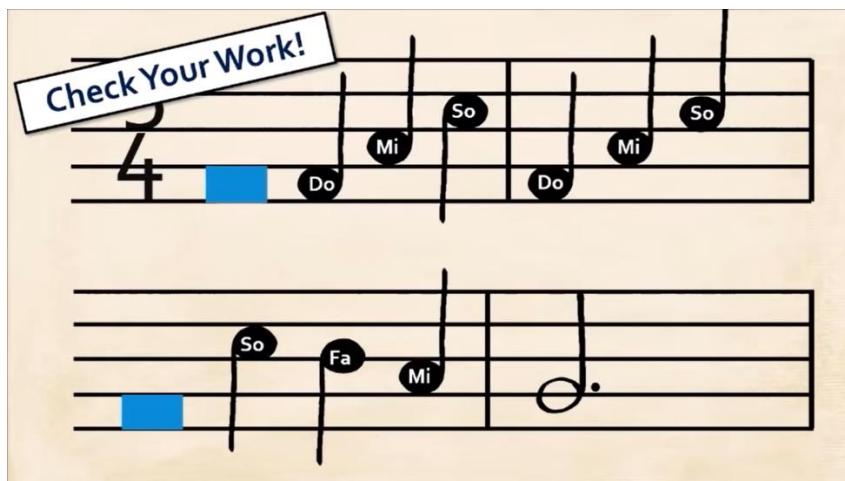
Obrázek 14: Začátek cvičení. Zdroj: Autor

Modrý rámeček zde značí základní tón. Tento základní tón před samotným cvičením zazní. To je znázorněno na Obrázku 14.

Obrázek 15: Zaznění základního tónu před samotným cvičením. Zdroj: Autor

Následně jsou do not doplněny solmizační slabiky. To pro žáky může sloužit jako opora, lepší orientace, jaké stupně intonovat. Učitel samozřejmě zprvu může solmizační slabiky při intonaci vynechat a postačí například slabika „no“. Zapojení solmizačních slabik může být jako následné pokročilé cvičení. Po zaznění tónu mají žáci chvíli na intonaci a poté se jim cvičení přehraje jako následná kontrola. Znázorněno na Obrázku 14.

Obrázek 16: Doplnění solmizačních slabik a následná kontrola intonace. Zdroj: Autor

Tato cvičení jsou vhodná tím, že jsou zcela kompletní a žáci si je tak mohou pustit i doma. Pokud by byla zvolena distanční výuka, jedná se o jednu z vyučovacích metod, která je jednoduše realizovatelná.

Ve videu je dostatečně dlouhý čas na pochopení zadání, poté na samotné provedení cvičení, a i následnou kontrolu. Cvičení se také fixuje neměnností intonované melodie, přičemž je obměňován pouze doprovod.

Podobných typů videí je na kanálu mnoho a záleží jen na učiteli, které z nich vybere a zařadí do výuky.

5 TVOŘIVÉ NÁMĚTY DO VÝUKY

V následující kapitole budou představeny tvořivé náměty do výuky. Tyto náměty se opírají o intonační metody, které byly již zmíněny v předchozích kapitolách. K tvořivým námětům přistupujeme, protože se jedná o zábavnější formu výuky žáků a zároveň dochází k integraci více činností, nejen těch pěveckých.

5.1 SEZNÁMENÍ S MELODÍ

Dříve než se žáky přistoupíme k výuce intonace, je vhodné prověřit jejich znalost průběhu melodie. K tomuto cvičení si vystačíme s úryvky lidových písní. Můžeme samozřejmě rovnou použít lidové písně, které později využijeme jako písně opěrné. Zde se budeme inspirovat u opěrných písní od Františka Lýska. Díky tomuto postupu se žáci s písněmi již setkají a při následné aplikaci ve výuce s nimi budou seznámeni.

Cíle aktivity jsou: Žák graficky znázorní průběh melodie. Žák analyzuje znějící písně (melodie, dynamika, tempo, takt).

V RVP se tato činnost zařadí do učiva: „vokální činnosti“ a „poslechové činnosti“. V učivu „vokálních činností“ se učivo naplní následně: „rozvoj hudebního sluchu a hudební představivosti – zachycení hrané melodie písně pomocí grafického záznamu.“ V „poslechových činnostech“ se učivo naplní: „orientace v hudebním prostoru a analýza hudební skladby – postihování hudebně výrazových prostředků, sémantické prvky užití ve skladbě (konkrétně pohyb melodie)“. Očekávané výstupy:

HV-9-1-01 využívá své individuální hudební schopnosti a dovednosti při hudebních aktivitách

HV-9-1-05 orientuje se v „proudu znějící hudby“⁴⁴

Tuto aktivitu je vhodné zařadit do 6. třídy. Učitel prostřednictvím aktivity může zjišťovat hudebnost a hudební dovednosti třídy, ale zároveň i jednotlivců. Aktivita může být tedy využívána jako primární detekce hudebních schopností žáků a zároveň jako základní pilíř pro budoucí práci se žáky. Aktivitu nezvolíme hned v prvních hodinách, jelikož po dětech bude vyžadována určitá analýza, proto budou první hodiny zaměřeny na

⁴⁴RVP pro základní vzdělání: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání – 2021*. Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2021 [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

hudebně výrazové prostředky a hudební nástroje. Následně zapojíme zmíněnou aktivitu, a sice v návaznosti na téma lidových písní.

Pro přehlednost připravíme pro žáky pracovní list (viz Příloha 3). Je to z toho důvodu, aby byla jednotná forma odevzdaných listů, která bude přehlednější jak pro děti, tak pro učitele, zvláště při kontrole. Úryvky z lidových písní budou hrány na klavír. Jelikož je součástí aktivity také analýza, zvolím záměrně tři odlišné lidové písně. První vybraná píseň bude *Vyletěla holubička*, kde melodie stoupá a noty kopírují stupnici. Druhá lidová píseň bude *U panského dvora*, ve které je velký intervalový skok v podobě velké sexty a poté dochází k poklesu melodie. Poslední píseň bude nejtěžší, s ohledem na zaznamenání melodie do grafu. Jedná se o lidovou píseň *Dobrá noc, má milá*, zde se melodie pohybuje převážně v sekundách. Jelikož je zde nepatrný pohyb melodie, mohou mít žáci problém se slyšitelností.

Postup při aktivitě bude následující. Na začátku žákům rozdám pracovní list, který si společně projdeme a vysvětlíme si zadání. Poté přejdu k hraní úryvků z lidových písní. U každé lidové písně budu volit úryvek v rozsahu dvou taktů. Jelikož se nápěvky týkají prvních dvou tónů, budou dva takty jako ukázka stačit. Úryvek budu hrát pomalu a vždy ho zopakují, aby žáci měli dostatek času na zaznamenání melodie a zároveň vyplnění informace spojené s hudebně-výrazovými prostředky. Poprvé může být zahrána pouze melodie pro zřetelnější poslech a lepší představivost, podruhé může být již s lehkým, či jednoduchým harmonickým podkladem. V pracovním listu budou zahrnuty také úkoly navíc, při kterých se žáci pokusí uhodnout, o jakou lidovou píseň se jedná. Vzhledem k tomu, že písně jsou zvoleny tak, abychom je v minulých hodinách neprobírali, jedná se o úkoly bonusové. Jelikož jsou to známe lidové písně, myslím si, že většina žáků tyto písně pozná. Po celkovém vyplnění pracovního listu si od nich práci vyberu a vyhodnotím.

I když aktivita není zaměřena přímo na pěveckou činnost žáků, jedná se o důležitou analýzu před samotnou pěveckou činností. Aktivita je zaměřena na poslechovou činnost a základní orientaci v písni, jelikož i tyto aspekty jsou důležité při nácviku správné intonace.

5.2 HRA NA DIRIGENTY

Hra je spojena s fonogestikou a solmizačními slabikami. Aktivita se dá uplatnit jak na začátku výuky při seznamování s fonogestikou, tak i později při opakování a fixaci. To samé platí i u solmizačních slabik – žáci při této aktivitě společně s fonogestikou fixují solmizační slabiky.

Cíle aktivity jsou: Žák reprodukuje příslušný tón (stupeň) ve stupnici. Žák pohybem ruky znázorní stupeň ve stupnici. Žák při zpěvu využívá solmizační slabiky.

V RVP je tato činnost zařazena do „vokálních činností“ a „hudebně pohybových činností“. Ve vokálních činnostech je učivo naplněno: „pěvecký a mluvený projev – rozšiřování hlasového rozsahu, hlasová hygiena“. Dále se činnost řadí do „intonace a vokální improvizace – diatonické postupy v durových tóninách“. V hudebně pohybových činnostech je tato aktivita zařazena do učiva „pohybový doprovod znějící hudby – vlastní pohybové ztvárnění“. Očekávané výstupy:

HV-9-1-01 využívá své individuální hudební schopnosti a dovednosti při hudebních aktivitách

HV-9-1-02 uplatňuje získané pěvecké dovednosti a návyky při zpěvu i při mluvním projevu v běžném životě; zpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase i vícehlase

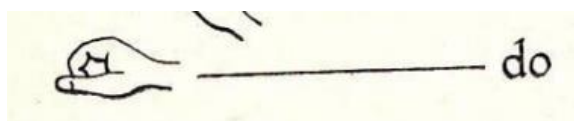
HV-9-1-05 orientuje se v proudu znějící hudby⁴⁵

Při aktivitě je zprvu vhodné držet se durových stupnic, ve kterých se žákům bude zpívat snadněji. Pokud žáci fonogestiku, ani solmizační slabiky neznají, je zapotřebí je nejdříve s těmito prvky před samotnou aktivitou seznámit. Seznámení bude probíhat následujícím způsobem.

Nejdříve si s žáky určíme tóninu, ve které budeme zpívat. Pro začátek budu volit tóninu C dur. Zahrajeme si základní tón (c1) a zároveň si jej zazpíváme. Zprvu můžeme zvolit například slabiku „no“. Zprvu budu zpívat se žáky, poté je nechám základní tón

⁴⁵ RVP pro základní vzdělání: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání – 2021*. Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2021 [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

zaspívat samostatně. Po fixaci základního tónu si k němu ukážeme znak a zároveň si řekneme solmizační slabiku. V tomto případě c1 = Do.

Obrázek 17: 1. stupeň, c1, slabika Do, Zdroj: Autor

Poté přejdeme k nácvičku 2. stupně. Opět nejdříve zahrajeme žákům samotný tón, který si zaspíváme. Následně přidáme solmizační slabiku a gesto ruky. Takto postupujeme vždy při nácvičku nového gesta a stupně.

Pokud tuto aktivitu volíme na začátku, pohybujeme se například mezi 1. – 3. stupněm. Po fixaci solmizačních slabik, fonogestických gest a intonaci daných stupňů přidáváme stupně další. Můžeme postupovat následovně. Pro začátek zvolíme stupně 1. – 3., poté přidáme další, a to 4. a 5. a nakonec přidáme 6. a 7. stupeň. Takto pak máme celou stupnici (dur), ve které se budeme pohybovat.

Na začátku aktivity je vhodné s žáky již osvojené stupně zopakovat. Role dirigenta se jako první chopí učitel. Při nácvičku gest a solmizačních slabik se zpívá s oporou klavíru. Tato aktivita bude ale již bez klavírní opory. Na začátku se vždy udá pouze základní tón (1. stupeň dané stupnice, od kterého se bude začínat). Zprvu je patřičné začít dirigování od prvního stupně. Po zahrání základního tónu a představení gesta se přejde k samotnému dirigování. Učitel vždy ukazuje gesto a žáci podle něho zpívají. Mezi gesty je vždy adekvátní dělat pauzu, aby byl dostatek času na intonační doladění tónu. I při této aktivitě se nesmí zapomínat na správné nasazení tónu a oporu v dechu. Nejlepší způsob dirigování je takový, při kterém učitel vymýšlí posloupnost gest přímo při zpěvu. Může tak reagovat na žáky a regulovat náročnost intonace. Případně si může sestavit posloupnost melodie předem, například pomocí zápisu not v notové osnově. Tento zápis je znázorněn na Obrázku 17.

Obrázek 18: Ukázka možné melodie při dirigování (1. – 5. stupeň, tónina C dur), Zdroj: Autor

Poté se role dirigenta chopí žáci. Ve třídě se vždy najde nějaký dobrovolník, který si tuto aktivitu zkusí jako první. Pokud si žák troufne, může si také vymyslet vlastní melodii, zde je ovšem riziko, že žák neodhadne náročnost. Proto pro žáky připravím také zápisy průběhů melodie, avšak v jiném zpracování. Ne všichni žáci se dokáží orientovat v notovém zápisu, a proto zvolím variantu zápisu pomocí čísel jednotlivých stupňů a solmizačních slabik. Ukázka zápisu je na Obrázku 18. Tento grafický zápis je pro žáky přehlednější a dokáží se v něm zorientovat snadněji.

Obrázek 19: Grafický zápis melodie pro žáky (1. – 5. stupeň), Zdroj: Autor

Je příhodné mít opět několik variant. Od jednodušších melodií po ty složitější. Výhoda těchto grafických zápisů je, že nejsou vázány na určitou tóninu jako notový zápis. Proto se tyto grafické zápisy dají využít ve více tóninách. Záleží na učiteli, kolik si takových zápisů vytvoří. Samozřejmě se v zápisu může měnit i rozsah melodie.

Výhoda této aktivity souvisí s využitím ve všech ročnících a možnosti přizpůsobit náročnost jednotlivým studentům.

5.3 HUDEBNÍ PŘEDSTAVIVOST

Tato aktivita je zaměřena na hudební představivost. Hudební představivost můžeme u žáků rozvíjet již od samého začátku, kdy se setkávají se znějící melodií. Žáci rozvíjí představivost prostřednictvím posilování povědomí o melodii klesavé, stoupavé a o ukončení každé melodie.

Aktivitu lze do výuky zařadit hned po naučení prvních třech stupňů ve stupnici. Již od začátku výuky intonace můžeme rozvíjet hudební představivost prostřednictvím této aktivity. Tím odkazují na předchozí činnost, při které se pracuje také s příslušným počtem

stupňů, které má již žák osvojené. Postupem času se toto cvičení bude rozšiřovat v návaznosti na osvojování dalších stupňů.

Cíle aktivity jsou: Žák reprodukuje znějící melodii, dle zápisu. Žák se orientuje v proudu znějící hudby. Žák vytvoří intonační cvičení.

V RVP bude tato činnost zařazena do „vokálních činností“. Konkrétně do učiva „pěvecký a mluvní projev – rozšiřování hlasového rozsahu, hlasová hygiena“. Dále do „intonace a vokální improvizace – diatonické postupy v durových tóninách“. Očekávané výstupy jdou zde zastoupeny:

HV-9-1-01 využívá své individuální hudební schopnosti a dovednosti při hudebních aktivitách

HV-9-1-02 uplatňuje získané pěvecké dovednosti a návyky při zpěvu i při mluvním projevu v běžném životě; zpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase i vícehlase

HV-9-1-05 orientuje se v proudu znějící hudby⁴⁶

Aktivitu lze využít jako fixaci již osvojených intervalů a stupňů v tónině. Celé provedení a zpracování aktivity závisí na vybavenosti školy, konkrétně školní učebny. Pokud je učebna vybavena interaktivní tabulí, budeme pracovat s ní. Na tabuli si připravíme šablonu notové osnovy. Pro první seznámení s aktivitou zvolíme intonace durové stupnicové řady. Celá intonace bude prvně probíhat dle zápisu, který tam připraví učitel. Tuto aktivitu je vhodné volit, když už žáci mají osvojené základní pěvecké návyky a intonace jim nedělá takový problém. Je možné, že někteří žáci nebudou umět číst v notovém zápisu, proto můžeme nad noty napsat čísla stupňů v dané tónině.

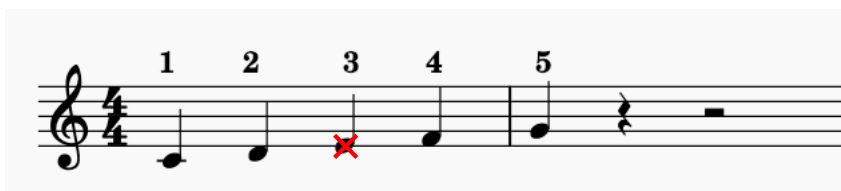
Při prvním, jednoduchém cvičení zvolím stupnicový postup v C dur v rozsahu 1. – 5. stupeň. Tuto řadu si se žáky zaintonujeme. Zprvu je vhodné, pokud učitel jako oporu volí hru na piano. Žáci si tak dané tóny lépe zafixují. Základní řada, která se při cvičení využívá, je na Obrázku 19.

⁴⁶RVP pro základní vzdělání: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání – 2021*. Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2021 [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Obrázek 20: Základní řada tónů pro cvičení. Zdroj: Autor

Poté, co si žáci osvojí tyto stupně, přejdeme k úpravě notového zápisu. Nyní žákům vymažeme, nebo škrtneme 3. stupeň v zápisu. To znamená, že žáci tento tón nezpívají, ale pouze si ho představují. Tím se u žáků začíná rozvíjet hudební představivost, daný stupeň si žáci pouze představí a v intonaci pokračují následující tónem.

Obrázek 21: Úprava notového zápisu. Zdroj: Autor

Takto mohu notový zápis upravovat a přizpůsobovat obtížnost. Následně se může rozsah cvičení rozšířit o další stupně, případně se nemusíme omezovat pouze na stupnicovou řadu, ale lze zapojit i jiná intonační cvičení, která se takto budou upravovat. Je žádoucí, aby tyto úpravy dělal zprvu učitel a zjistil tak intonační dovednosti žáků. Poté se do úprav cvičení mohou zapojit i žáci. Je ovšem důležité, aby na tyto úpravy stále učitel dohlížel a zhodnotil tak obtížnost provedení.

Aby výuka byla pro žáky více zábavná, můžeme tímto způsobem upravovat například i lidové písně. Ideální je využít lidové písně, které mají již žáci osvojené a nedělá jim problém jejich interpretace. Při těchto úpravách se budu držet zejména písní, se kterými jsme s žáky pracovali jako s písněmi opěrnými, případně jsme využívali jejich první takty jako nápěvky. Tato úprava lidové písně je znázorněna na Obrázku 21.

Je zde písnička *Vyletěla holubička*, která je poměrně jednoduchá na intonaci, jelikož se v ní nenachází větší intervalové skoky. Proto by žákům neměla dělat obtíže. Samozřejmě předtím, než přistoupím k úpravám, si píseň s žáky zazpíváme.

1. Vy - le - tě - la ho - lu - bič - ka ze ská - ly, ze ská -
 ly, pro - bu - di - la mo - dré o - či ze spa - ní, ní.

2. Kdyby byly modré oči nespaly, nespaly,
 byly by tu holubičku dostaly.

Obrázek 22: Úprava lidové písně, Zdroj: Autor

Takto samozřejmě můžeme upravovat i další písničky a opět se v úpravách mohou realizovat žáci. Činnost vychází z metody Bohumila Kulínského, při které se začíná s intonací stupnicové řady a využívá se při intonaci hudební představivosti, kdy jsou některé stupně při zpěvu vynechávány. Tato aktivita je dle mého názoru adekvátní, protože u žáků rozvíjí jejich hudební schopnosti, jako je například hudební sluch, hudební představivost nebo rytmické cítění. A zároveň jsou zde tvořivým a zábavným způsobem fixovány intonační a pěvecké návyky pomocí známých písní.

5.4 PĚVECKÁ ŠTAFETA

Tato aktivita bude zaměřena na fixaci opěrných písní a písní, které jsou využívány k nápěvkům. Jsou to zejména lidové písně. Aktivita také bude rozvíjet hudební představivost.

Cíle aktivity jsou: Žák reprodukuje lidovou píseň. Žák se orientuje v proudu znějící hudby. Žák doprovodí lidovou píseň jednoduchým rytmickým doprovodem nástroji z Orffova instrumentáře.

Dle RVP bude tato aktivita zařazena do „vokálních činností“ a „instrumentálních činností“. Ve „vokálních činnostech“ bude v učivu naplněna: „pěvecký a mluvený projev – pěvecké dovednosti (dýchání, správná výslovnost, měkké nasazení tónu a správná tvorba tónu“. Poté bude aktivita žáky rozvíjet v oblasti „hudebního rytmu“, kdy žák „realizuje

písně v 2/4, ¾ a 4/4 taktu“. A samozřejmě v učivu „intonace a vokální improvizace“, kdy žák „zvládá volné nástupy a základní diatonické postupy v durových a mollových tóninách“. V „instrumentálních činnostech“ bude tato aktivita zastoupena: „rytmizace a hudební improvizace“, kdy žák „realizuje jednoduché rytmické doprovody na Orffovo nástroje“.

Očekávané výstupy k této aktivitě:

HV-9-1-01 žák využívá své individuální hudební schopnosti a dovednosti při hudebních aktivitách

HV-9-1-02 uplatňuje získané pěvecké dovednosti a návyky při zpěvu i při mluvním projevu v běžném životě; zpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase i vícehlase

HV-9-1-03 reprodukuje na základě svých individuálních hudebních schopností a dovedností různé motivy, témata i části skladeb, vytváří jednoduché doprovody, provádí jednoduché hudební improvizace⁴⁷

Aktivitu lze zařadit jako fixaci opěrných písní, nápěvkových písní a také k rozvíjení hudební představivosti. Je vhodné volit tuto aktivitu až poté, co se žáci již seznámí s písněmi využívanými při této aktivitě. Přesto, že se jedná o písně lidové, je možné, že někteří žáci tyto písně neznají, proto je nevhodné volit zcela nové, nenaučené písně.

Postup při aktivitě bude následující. Pro aktivitu je potřeba zajistit dostatek prostoru. Ideální by bylo využít ve třídě volného místa, aby se žáci mohli postavit do kruhu a viděli tak na sebe. Případně se ve třídě dají lavice na stranu, aby se utvořil volný prostor. Podmínkou je, aby žáci na sebe při aktivitě viděli.

Poté, co žákům řeknu, aby se postavili do kruhu a viděli tak na sebe, je seznámím s písněmi, se kterými budeme pracovat. Pro aktivitu jsem si vybral lidové písně *Vyletěla holubička*, *Ovčáci*, *čtveráci*, *Ráda, ráda*, *Můj zlatej Honzíčku* a *Dívča, dívča*. S písničkami se žáci setkají jako s písněmi opěrnými a nápěvkovými, přičemž v písni *Vyletěla holubička* je interval velké sekundy a zároveň začíná prvním stupněm (tónikou). Písnička *Ovčáci*,

⁴⁷ RVP pro základní vzdělání: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání – 2021*. Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2021 [cit. 2021-12-19]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

čtveráci taktéž začíná prvním stupněm a na začátku písně je interval velké tercie. Píseň *Ráda, ráda, můj zlatej Honzíčku* lze využít při volném nástupu 8. stupně. Poslední písničku *Dívča, dívča* lze taktéž využít při nácviku volného nástupu, tentokrát 2. stupně.

Tyto písně si s žáky nejprve zazpívám, aby si zopakovali slova a melodii. Zároveň si zopakujeme, s kterými intervaly a stupni jsou písně spojeny (viz předchozí odstavec). Po tomto úvodu můžeme přistoupit k samotné aktivitě.

Princip aktivity – žáci se ve zpěvu střídají a každý žák zazpívá pouze jednu notu. Tím žáci trénují volný nástup a zároveň hudební představivost. Pokud si žáci ze začátku nebudou s intonací jisti, může učitel zvolit jednoduchý melodický doprovod na pianu. Až si žáci píseň dostatečně zapamatují, může být opora piana zcela vynechána.

Zprvu zvolím postup po směru hodinových ručiček. Začneme s písničkou *Ovčáci, čtveráci*, ta má jednoduchou melodii, a proto je na seznámení s aktivitou vhodná. Poprvé písničku zazpíváme bez textu, pouze se slabikou „no“. První notu zpívá učitel a následuje žák, který stojí po levici učitele. Pokud píseň skončí dříve, a ještě všichni žáci nezazpívali, začne další žák zpívat písničku od začátku. Písnička samozřejmě může zaznít několikrát za sebou, dokud cvičení učitel nepřeruší. Takto se žáci seznámí s principem aktivity. Nyní zvolím stejnou písničku, avšak zpěv bude již s textem písničky. Začínat může opět učitel, případně žák, který se dobrovolně přihlásí nebo ho učitel případně vybere. V tomto případě bych se však držel dobrovolnosti a žáky nijak nenutil. Po procvičení písně *Ovčáci, čtveráci* zvolím jako následující píseň *Vyletěla holubička*. Ta opět začíná tónikou (základním tónem), a proto bude začátek písně pro žáky jednodušší. Zprvu si s žáky opět zazpíváme se slabikou „no“. Poté bude následovat zpěv s textem. Stejným způsobem postupují i při dalších písničkách.

Další stupeň obtížnosti může být spojen se zpěvem žáků střídavě po sobě. Žák, který bude začínat, bude držet například míček – zazpívá tón a poté míček hodí tomu, kdo by měl zpívat po něm. Takto se žáci udrží více v pozornosti, jelikož nebudou vědět, kdy na ně přijde řada.

Aktivitu lze spojit také s instrumentální činností. Do aktivity zapojím nástroje z Orffova instrumentáře⁴⁸, zejména ty rytmické. Předtím je důležité zhodnotit, zda vůbec nástroje do aktivity zapojit. Pokud samotný zpěv na žáky bude náročný, je možnost nástroje do aktivity vůbec nezahrnovat a zůstat pouze u pěvecké činnosti. Výběr rytmických nástrojů nechám na žácích. Pouze je potřeba ohlídat, aby si žáci vybírali spíše „menší“ a nepříliš rušivé rytmické nástroje. Například ozvučná dřívka, drhlo, ozvučené hůlky nebo dřevěné bloky. Kdo si netroufne zpívat s nástrojem, samozřejmě nástroj mít nemusí, jelikož tato aktivita vyžaduje vysokou míru soustředění, budu respektovat individuální schopnosti žáků.

Co se týče repertoáru k aktivitě – ten by měl samozřejmě učitel přizpůsobit individuálním požadavkům žáků. Pokud žáci navrhnou vlastní píseň ke zpěvu, měl by učitel zhodnotit, zda je vhodné píseň zařadit a zda je v možnostech žáků tímto způsobem píseň realizovat.

⁴⁸ Orffův instrumentář se dělí na nástroje rytmické (tamburíny, dřevěné bloky, ozvučná dřívka, či triangly a činely) a melodické (xylofony, metalofony nebo zvonkohry).

6 APLIKACE TVOŘIVÝCH NÁMĚTŮ VE VÝUCE

V této kapitole jsou popsány dva tvořivé náměty z předchozí kapitoly, které jsem měl možnost vyzkoušet v pedagogické praxi. Pedagogickou praxi jsem absolvoval ve 2. ročníku magisterského studia na Gymnáziu Františka Křížíka v Plzni. V jednotlivých kapitolách popíši, v jaké fázi hodiny jsem aktivitu volil a jak se aktivitu podařilo realizovat, případně jestli se vyskytly během aktivity některé nedostatky. Aktivity, které jsem měl možnost vyzkoušet – hra na dirigenty a hudební představivost.

6.1 HRA NA DIRIGENTY

První aktivitu, kterou jsem měl možnost vyzkoušet, byla hra na dirigenty. Tato aktivita je spojena s fonogestikou a solmizačními slabikami. Princip aktivity spočívá v tom, že jeden žák, případně učitel, ukazuje jednotlivé znaky z fonogestiky a žáci dle toho zpívají. Pomůckami mohou být notové zápisy pěveckých cvičení nebo zápisy cvičení pomocí solmizačních slabik a čísel stupňů v tónině. Výhoda nenotového zápisu je, že se dá využít ke zpěvu v jakékoli tónině.

Tuto aktivitu jsem volil v primě, což odpovídá 6. ročníku základní školy. Jednalo se o cvičení, které se zaměřovalo na rozezpívání třídy. Na začátku jsme společným opakováním zjistili, jaké znaky z fonogestiky žáci ovládají. Ukázalo se, že žáci zvládají znaky pro 1.–5. stupeň, což mě velice překvapilo. Zároveň si velice dobře pamatují solmizační slabiky. Při intonaci jednotlivých stupňů žáci intonovali bez větších obtíží. Všechna cvičení jsem při aktivitě volil v tóninách C dur. Při zpěvu jsme využívali solmizačních slabik.

V rámci prvního cvičení jsem volil rozsah mezi 1. a 3. stupněm a začínal jsem vždy tónikou. Jelikož toto cvičení nevyžadovalo větší přípravu, volil jsme pořadí gest z paměti. Pomůckami mi byly vytištěné znaky fonogestiky. Tato gesta můžeme případně promítnout i žákům pomocí interaktivní tabule. V tomto případě to však žáci nepotřebovali a ani nevyžadovali. Vždy jsem jim nechal dostatek času na reprodukci daného stupně. Poté se sami žáci chopili role dirigenta a pořadí stupňů určovali sami. Podmínkou bylo, že se musí začínat i končit 1. stupněm. Po fixaci 1. a 3. stupně jsme přidali ještě 4. a 5. stupeň. Zde jsem se opět střídal v dirigování se žáky. V tomto případě již někdo využil grafického zápisu cvičení (viz Příloha 4).

Pokud bych měl tuto aktivitu shrnout, myslím si, že se stanovené cíle podařilo naplnit. Žáci reprodukovali příslušný tón k danému stupni ve stupnici (C dur), pohybem ruky znázornili příslušným gestem stupeň ve stupnici za pomoci fonogestiky a při zpěvu využívali solmizačních slabik. Výhodou bylo, že žáci byli se solmizačními slabikami a samotnou fonogestikou seznámeni, tudíž pro ně takto koncipovaná hodina nebyla novinkou. I přesto, že tato aktivita byla volena na rozezpívání, bylo vidět, že žáky koncept baví a aktivně se chtějí zapojit. Další možností do budoucna by bylo pomocí gest znázornit lidovou písničku, například *Ovčáci, čtveráci* nebo *Malička su*.

6.2 HUDEBNÍ PŘEDSTAVIVOST

Druhá aktivita, kterou jsem vyzkoušel v praxi, byla zaměřena na hudební představivost. Aktivita pracuje s lidovými písněmi, které se žáci učí během hodiny hudební výchovy. Tyto písně slouží jako opěrné, případně jejich začátky slouží jako nápěvky. Vybrány mohou být jakékoli písně, je však vhodné, aby žáci zvolenou píseň znali. Pro aktivitu jsem zvolil písně *Vyletěla holubička*, *Ovčáci čtveráci*, *Ráda, ráda můj zlatej Honzíčku* a *U panského dvora*.

Cvičení jsem realizoval v 7. třídě, neboť je vhodnější pro žáky, kteří jsou si již intonačně jistější. Aktivita byla zvolena na procvičení hudební představivosti a intonace při hodině zaměřené na pěvecké činnosti. Ačkoliv se žáci s takovým typem hodiny setkali poprvé, zadání pochopili bez obtíží a byli schopni se aktivně zapojit. Princip jsem žákům vysvětlil na drobných cvičeních, které jsme společně absolvovali. Tato cvičení pracovala zejména s durovou řadou, v tónině C dur (viz Příloha 3). I přesto, že většina žáků se vyznala v notovém zápisu, pro lepší orientaci jsme nad noty napsali čísla stupňů v tónině. Nejdříve jsme intonovali cvičení běžně, beze změn. Poté jsem již prováděl úpravy cvičení – zakrýval jsem jednotlivé noty a žáci je nezpívali, pouze si je představili. Abych takto mohl libovolně zakrývat noty, měl jsem úkol otevřený v programu Malování, kde se dala obtížnost pomocí zakrývání not libovolně měnit.

Po těchto průpravných cvičeních jsme mohli přistoupit k lidovým písním. Nejprve jsem zvolil lidovou píseň *Ovčáci, čtveráci*. Tuto píseň jsme si zazpívali pro připomenutí pouze jednou, protože ji všichni žáci dobře znali. Poté jsem přistoupil k úpravě melodie – libovolně jsem zaškrtával tóny, které se intonovat neměly a žáci si je pouze představovali.

Zvolenou písničku žáci zvládli bez obtíží. Další písnička byla *Vyletěla holubička*. Opět se začínalo na tónice, kterou jsem nepřeskrtával a nechával ji znít, jakožto základní tón. I tato píseň byla známá, nevyžadovala tedy delší přípravu. V úpravách jsem postupoval shodně jako při předchozích písničkách. Stejný postup byl i u písně *Ráda, ráda, můj zlatý Honzíčku*. Největší problém byl však s poslední lidovou písní *U panského dvora*, kterou žáci příliš neznali. Proto jsme nejdříve přistoupili k nácvičku melodie na slabiku „no“ a poté jsme přešli na text písně. I přesto, že pro žáky byla lidová píseň relativně nová, naučili se ji rychle. Proto jsme i na této písni mohli vyzkoušet vyškrtnout noty.

Tato aktivita se u dětí velice ujala, ačkoliv poslední vybraná píseň nebyla mezi žáky známá, a proto jsme se ji museli naučit. U žáků bylo poznat, že mají dobrou pěveckou průpravu a intonace jim neděla problém. To samé platí u hudební představitosti. Většina žáků neměla obtíže vyškrtnuté tóny vynechat. Celou aktivitu bych hodnotil jako zdařilou, cíle byly naplněny. Žáci reprodukovali znějící melodii dle zápisu a orientovali se v proudu znějící hudby i po úpravách notového zápisu.

6.3 ZÁVĚR

I přesto, že jsem měl možnost vyzkoušet pouze dvě aktivity na intonační metody, hodnotil bych výsledky velice pozitivně. Žáci při aktivitách spolupracovali a zadání pochopili rychle, i když pro ně byla aktivita nová. V obou třídách mě překvapila pěvecká vybavenost žáků. Bylo vidět, že učitel při výuce na pěveckou výchovu nezapomíná, a tak jsou žáci obeznámeni se správným nasazením tónu, správným dýcháním a zároveň si byli jisti v intonaci. Osobně mě mrzí, že z časových důvodů jsem ve výuce nemohl vyzkoušet další aktivity spojené s intonačními metodami. Věřím, že by se žáci opět zapojili a případně přinesli i nové nápady na vylepšení hodin. Všechny třídy, které jsem měl možnost na praxi učit, spolupracovaly a bylo vidět, že hudební výchovu berou jako plnohodnotný předmět a jsou ochotni se dále vzdělávat.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této diplomové práce bylo využití a začlenění tvořivých námětů na intonační metody v pedagogické praxi. Z důvodu mé aprobace se tyto náměty týkaly žáků na 2. stupni základní školy. Protože zpěv při hodinách hudební výchovy na základních školách nepatří mezi populární činnosti, chtěl jsem tento pohled žákům změnit. Cílem bylo nalézt takovou metodu, která bude mít využití ve třídách s rozdílným složením žáků s ohledem na hudební schopnosti.

V první kapitole jsem se věnoval intonaci a obecným pojmům, které jsou spojeny s pěveckou výchovou. Uvedl jsem zde několik známých definic intonace. Došel jsem k závěru, že většina definice se shoduje v důležitém aspektu – intonace má základ v čistotě a kultivovanosti projevu, případně ve správné orientaci a reprodukci tónů v dané tónině. Dále je důležité při výuce zpěvu nezapomenout na dvě pravidla – zohlednění psychologického vývoje žáka a výuka skrze praktické činnosti.

Předtím, než jsem přikročil k popisu jednotlivých intonačních metod, jsem ve stručnosti vysvětlil jejich základní dělení. Toto dělení se odvíjí od nahlížení na melodii. Tonální metoda nahlíží na melodii jako celek a jednotlivé tóny jsou značeny stupni v dané tónině. Intervalová metoda naopak na melodii jako celek nenahlíží. Zde se využívá pouze vztahu mezi dvěma sousedními tóny.

Po úvodu jsem navázal druhou kapitolou věnovanou samotným intonačním metodám. Uvedl jsem zde příklady intonačních metod, se kterými se lze nejčastěji setkat v pedagogické praxi. Jsou to metody jak od českých autorů, tak od autorů zahraničních. Každá metoda je něčím specifická a vychází z jiného základu. Čeští autoři ve svých teoriích vycházeli převážně z české lidové písně. Například František Lýsek využíval tzv. nápěvky, což jsou začátky lidových písní, začínající vždy jiným intervalem. Naopak Ladislav Daniel využíval lidové písně k volným nástupům, tzn. že píseň začínala jiným než prvním stupněm v dané tónině. Ze zahraničních metod je zajímavé využití například solmizačních slabik a fonogestiky, která se rozšířila díky Zoltánu Kodálymu. Tuto metodu lze využít jako univerzální pomůcku při mezinárodní výuce.

V následující kapitole jsem se zabýval analýzou učebnic. Nejednalo se o podrobný rozbor celé učebnice, pouze jsem se zaměřil na to, v jaké míře se učebnice věnují rozvoji

pěveckých dovedností, konkrétně intonace. Vybral jsem si aktuální učebnice, které jsou používány v současné školní praxi při výuce hudební výchovy. Pro porovnání jsem zařadil také učebnice z 60. a 70. let 20. století. Mohlo by se zdát, že tyto učebnice nejsou již aktuální, ale po hudební stránce mají stále svou přidanou hodnotu a část jejich obsahu najde uplatnění i v současné výuce. Při porovnání starých a nových učebnic jsem došel k závěru, že dříve byl kladen větší důraz na rozvoj pěveckých dovedností, zato v současném pojetí učebnic je tomu naopak. Pro demonstraci jsem vybral učebnice i ze Slovenska. Učebnice, které jsem měl k dispozici, byly sice pro první stupeň, avšak cvičení, která se v nich nacházela by našla uplatnění i na stupni druhém. Byla to cvičení zejména na osvojení fonogestiky.

Po teoretické části následovala část praktická. V této části jsem se nejdříve zaměřil na tvorbu námětů, které bych chtěl v praxi použít. Navrhl jsem čtyři náměty, které se opírají o intonační metody z teoretické části práce. Cílem bylo vytvořit rozmanité aktivity, u kterých by šla měnit obtížnost v závislosti na hudebních schopnostech a věku žáků. Úkoly jsem nezaměřil pouze na intonaci, během aktivit žáci rozvíjeli například i rytmické dovednosti či trénovali tonální cítění, či hudební představivost.

Poslední kapitola byla věnována shrnutí poznatků z praxe a jejich vyhodnocení. I přesto, že jsem měl možnost ve výuce vyzkoušet pouze dva náměty, považuji tyto výsledky za přínosné. Žáci během aktivit spolupracovali a aktivně se do výuky zapojovali. Ačkoliv byla jedna z aktivit pro žáky nová, zadání bylo srozumitelné a všichni žáci ho pochopili bez obtíží.

Závěrem bych chtěl říci, že se mi podařilo vyvrátit předsudek, že žáci neradi zpívají. Pokud se k pěveckým činnostem přistupuje zajímavým, tvořivým způsobem a učitel poskytuje zajímavé náměty, žáci vždy rádi spolupracují a učí se novým věcem.

RESUMÉ

Diplomová práce je zpracována na téma Tvořivé náměty pro využití intonačních metod v pedagogické praxi na 2. stupni ZŠ. Práce je rozdělena na několik částí. První část se věnuje intonaci jako takové. Jsou zde uvedeny základní definice a vysvětleny obecné pojmy. Na tyto informace navazuje další část, ve které jsou již podrobněji popsány intonační metody. Dále jsou zmíněni autoři intonačních metod z Čech, ale i zahraničí. V kapitole nejsou obsaženy všechny metody, se kterými se lze setkat v pedagogické praxi, ale pouze základní výběr. Další část je věnovaná současným učebnicím a zároveň jsou zde pro názornost uvedeny učebnice ze 60. a 70. let minulého století. V kapitole je zhodnoceno, v jakém rozsahu se jednotlivé učebnice zaměřují na pěveckou výchovu, zejména na intonaci. Na tuto teoretickou část navazuje část praktická. V rámci praktické části jsou již samotné tvořivé nápady na intonační metody, které byly zmíněny v části teoretické. Nápady jsou podrobně popsány jak z hlediska splněných výstupů z RVP, tak z hlediska přesných postupů během jednotlivých aktivit. Poslední část diplomové práce se věnuje aplikaci těchto tvořivých nápadů v praxi a zároveň jejich zpětnému zhodnocení.

The thesis is based on the topic Creative suggestions for the use of intonation methods in pedagogical practice at the second level in primary school. The thesis is divided into several parts. The first part is devoted to intonation as such. Here basic definitions are given and general concepts are explained. The information is followed by the next part, in which intonation methods are described in more detailed way. Authors of intonation methods from Czech republic and abroad are also mentioned. The chapter does not include all the methods that can be encountered in pedagogical practice, only a basic selection. The next section is devoted to current textbooks. Textbooks from the 60s and 70s are also listed for illustrative purposes. The chapter assesses the extent to which each textbook focuses on singing education, particularly intonation. This theoretical part is followed by a practical part. Within the practical part are the very creative ideas on intonation methods that were mentioned in the theoretical part. The ideas are described in detail both in terms of the Framework Education Programme outcomes met and the exact procedures during each activity. The last part of the thesis is devoted to the application of these creative ideas in practice, as well as their retrospective evaluation.

SEZNAM LITERATURY

BERKOVEC, Jiří. *Světlem hudby: kniha pro hudební výchovu v 9. ročníku základní devítileté školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971. Učebnice pro základní devítiletou školu

DUZBABA, Oldřich a Jan BUDÍK. *Hudební výchova pro 6. ročník základní devítileté školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965. Učebnice pro základní devítileté školy.

CHARALAMBIDIS, Alexandros, Lukáš HURNÍK, Zbyněk CÍSAŘ, Jiří PILKA a Dalibor MATOŠKA. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-52-8.

CHARALAMBIDIS, Mgr. Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ, Jiří PILKA a Dalibor MATOŠKA. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-048-X.

CHARALAMBIDIS, Mgr. Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ, Jiří PILKA a Dalibor MATOŠKA. *Hudební výchova pro 8. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-041-2.

CHARALAMBIDIS, Mgr. Alexandros, Zbyněk CÍSAŘ a Jiří PILKA. *Hudební výchova pro 9. ročník základní školy*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1998. ISBN 80-7235-012-9.

Kristýna Vybíralová. *Intonační a rytmická cvičení a jejich využití v dětském zpěvu a hře na vybraný hudební nástroj*. Liberec, 2016. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci.

KUBIŠ, C., DRGÁČOVÁ, R. *Hudební hry 2*. 1st ed. 2017. ISBN 978-80906913-0-8.

LANGSTEINOVÁ, Eva a Belo FELIX. *Hudobná výchova pre 2. ročník základnej školy*. 7. Bratislava: SPN, 2019. ISBN 978-80-10-03555-7.

LANGSTEINOVÁ, Eva a Belo FELIX. *Hudobná výchova pre 3. ročník základných škol*. 4. Bratislava: SPN, 2019. ISBN 978-80-10-03556-4.

LANGSTEINOVÁ, Eva a Belo FELIX. *Hudobná výchova pre 4. ročník základnej školy*. Bratislava: SPN, 2012. ISBN 978-80-10-02293-9

Pentatonické stupnice [online]. [cit. 2023-06-18]. Dostupné z:

<http://www.pianovka.cz/data/hn/stup/pentat.html>

SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy 2*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979

SEDLÁK, František a kol. *Nové cesty hudební výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977.

SNĚTINA, Jindřich a Bohuslav VÍTEK. *Hudební výchova pro 8. ročník základní devítileté školy*. 11. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. Učebnice pro základní devítileté školy

VÁŇOVÁ, Hana. *Didaktika hudební výchovy ve studiu učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-156-2.

VARECHOVÁ, Milica a Olga JANOVSKÁ. *Hudební výchova pro 7. ročník základní devítileté školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965. Učebnice pro základní devítileté školy.

Zoltán Kodály. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimed

Internetové zdroje:

Bohumil Kulínský. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2023 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Bohumil_Kul%C3%ADnsk%C3%BD

František Lýsek. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 2022 [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_L%C3%BDsek

Intonace (hudba). In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Intonace_\(hudba\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Intonace_(hudba))

Knihovny.cz: Bohumil Čeněk [online]. [cit. 2023-06-17]. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Record/auth.AUT10-000004236>

Max Battke. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-06-18]. Dostupné z: https://sv.wikipedia.org/wiki/Max_Battke

Osobnosti.sk: Štefan Kantor [online]. [cit. 2023-06-16]. Dostupné z:

<https://www.osobnosti.sk/osobnost/stefan-kantor-2225>

Radovan Bezucha. Teze k didaktice HV – intonační výcvik [online]. [cit. 2022-11 13]

Dostupné z: <https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html>

RVP pro základní vzdělání: *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání – 2021.*

Národní ústav pro vzdělávání [online]. 2021 [cit. 2021-12-19]. Dostupné z:

<http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Teze k didaktice HV – intonační výcvik. ANZDOC [online]. [cit. 2021-12-19]. Dostupné z:

<https://adoc.pub/teze-k-didaktice-hv-intonani-vycvik.html>

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1

Kočka leze dírou

Musical score for 'Kočka leze dírou' in C major, 2/4 time. The score consists of three staves of music with lyrics underneath. The first staff starts with a *mf* dynamic and a **C** chord. The second staff has **F**, **C**, **G**, **C**, **G**, and **C** chords. The third staff has **G**, **C**, **(Am)**, **G (Dmi)**, **G⁷**, and **C** chords.

Ko - čka le - ze dí - rou, pes o - knem,
pes o - knem, ne - bu - de - li pr - šet, ne - zmo - knem,
ne - bu - de - li pr - šet, ne - zmo - knem.

Vyletěla holubička

Musical score for 'Vyletěla holubička' in C major, 2/4 time. The score consists of three staves of music with lyrics underneath. The first staff has **C**, **G⁷**, **Am**, **Em**, and **F** chords. The second staff has **C**, **Dm**, **C**, **G⁷**, and two **C** chords for the first and second endings. The third staff has a **6** marking and a repeat sign. The lyrics are in Czech.

1. Vy - le - tě - la ho - lu - bič - ka ze ská - ly, ze ská -
ly, pro - bu - di - la mo - dré o - či ze spa - ní, ní.
Dív - ěa, dív - ěa, la - što - vi - čka,
ví - dal sem ťa od ma - li - čka, a eš - tě ťa
ko - lé - ba - li, a už mně ťa slu - bo - va - li.

Jede. jede poštovský panáček

Maličká su

Musical notation for the song 'Maličká su'. The notation includes chords (C, G7) and dynamics (p, mf, p). The lyrics are: 1. Ma-li-čka su, hu-sy pa-su, tan-co-va-la bych já, až se tře-su, tan-co-va-la bych já, až se tře-su.

'lunečko zašlo

Musical notation for the song 'lunečko zašlo'. The notation includes measure numbers (4. st., 7) and lyrics: Slu-ne-čko za-šlo, půj-de-me spá-ti, mu-sí-me ma-měň-ce do-brú noc dá-ti.

5. *To je zlaté posvícení*

5. st.

To je zla - té po - sví - ce - ní, to je zla - tá ne - dě - le, má - me ma - so,
6
a zas ma - so, k to - mu kou - sek pe - če - ně.

Detailed description: This block contains the musical notation for the 5th staff of the song 'To je zlaté posvícení'. It consists of two staves of music in 3/4 time. The first staff is labeled '5. st.' and contains the melody with lyrics: 'To je zla - té po - sví - ce - ní, to je zla - tá ne - dě - le, má - me ma - so,'. The second staff is labeled '6' and contains the continuation of the melody with lyrics: 'a zas ma - so, k to - mu kou - sek pe - če - ně.' The music is written in a simple, folk-like style with quarter and eighth notes.

6. stupeň *Ach, není tu, není*

6. st.

Ach, ne - ní tu, ne - ní, co by mě tě - ši - lo, ach, ne - ní tu, ne - ní,
7
co mě tě - ší. Co mě tě - ší - va - lo, vo - dou u - ply - nu - lo,
13
ach, ne - ní tu, ne - ní, co mě tě - ší.

Detailed description: This block contains the musical notation for the 6th staff of the song 'Ach, není tu, není'. It consists of three staves of music in 3/4 time. The first staff is labeled '6. st.' and contains the melody with lyrics: 'Ach, ne - ní tu, ne - ní, co by mě tě - ši - lo, ach, ne - ní tu, ne - ní,'. The second staff is labeled '7' and contains the continuation of the melody with lyrics: 'co mě tě - ší. Co mě tě - ší - va - lo, vo - dou u - ply - nu - lo,'. The third staff is labeled '13' and contains the final part of the melody with lyrics: 'ach, ne - ní tu, ne - ní, co mě tě - ší.' The music is written in a simple, folk-like style with quarter and eighth notes.

7. stupeň *Pašla sem ja husku v lese*

7. st.

Pa - sla sem ja hus - ku v le - se, že ju vl - ček ne - od - ne - se,
7
mlč, ty vl - čku, ne - ber mi ju, do - ma mě za te - be zbi - ju.

Detailed description: This block contains the musical notation for the 7th staff of the song 'Pašla sem ja husku v lese'. It consists of two staves of music in 3/4 time. The first staff is labeled '7. st.' and contains the melody with lyrics: 'Pa - sla sem ja hus - ku v le - se, že ju vl - ček ne - od - ne - se,'. The second staff is labeled '7' and contains the continuation of the melody with lyrics: 'mlč, ty vl - čku, ne - ber mi ju, do - ma mě za te - be zbi - ju.' The music is written in a simple, folk-like style with quarter and eighth notes.

RÁDA, RÁDA, MŮJ ZLATEJ HONZÍČKU

Česká (Doprovod: 2, 7)

Vesele

Rá - da, rá - da, můj zla - tej Hon - zíc - ku, rá - da, rá - da,
 rá - da tě mám! Jest - li to jen prav - da, že mě máš
 tak rá - da? Rá - da, rá - da, rá - da tě mám.

PŘÍLOHA 2

Dobrou noc, má milá

Am Dm Am E7 Am C G7 C
 C G7 C E7 Am Dm Am E7 Am

Lidové písně Kočka leze dírou a Vyletěla holubička viz. Příloha 1

Ešče som sa neoženil

Emi Ami Emi H7 Emi 1. 2. D7 G
 prv ní dru há prv ní dru há prv ní dru há prv ní dru há prv ní dru há prv ní dru há
 G Ami D7 H7 Emi
 prv ní dru há prv ní dru há prv ní dru há prv ní dru há prv ní dru há prv ní dru há
 Emi Ami Emi H7 Emi 1. D7 2. Emi
 prv ní dru há prv ní dru há prv ní dru há prv ní dru há prv ní dru há prv ní dru há

OVČÁCI, ČTVERÁCI

Česká

(Doprovod: 1)

Moderato

1. O - včá - ci, čtve - rá - ci,
 3 vy jste na-ši vič-ku i tu čo-čo-vič - ku vy - pás - li.

2. To je lež, jako věž,
 nebyla to vička, ani čočovička, byl oves.

Ho - ří Ho - ří

Loučení, loučení

p C F C G⁷ C *mf* C
 Lou - če - ní, lou - če - ní, ach to je
 těž - ká věc, když se mu - sí roz - lou - či - ti,
Dmi G *mf* C F C G⁷ C
 když se mu - sí roz - lou - či - ti s pa - nen - kou mlá - de - nec.

Smutné časy nastávají.

Pomalů, táhle.

Smut-né ča - sy na - stá - va - jú,

bu - de voj-na; bu - de-me ru - ko - vac,

bu - de - me ru - ko - vac do Ko - már - na.

U PANSKÉHO DVORA

Česká

Mírně

(Doprovod: 2)

1. U pan - ské - ho dvo - ra náš Vi - tou - šek vo - rá,

stra - ka - té vo - leč - ky má: až po - le do - vo - rá,

na mě si za - vo - lá, on mě už zda - le - ka zná.

CHOVEJTE MNE, MÁ MATIČKO

Česká (Doprovod: 5, 1)
Moderato

Chovejte mne, má matičko, jako míšeňské jablíčko, chovejte mne,
má matičko, ja-ko z rů-že květ. Jen až vy mne vy-cho-vá-te,
pak se na mne podíváte, jak mně bude pěkně slušet bí-lý ka-bá-tek.

Sil jsem proso

Sil jsem pro- so na sou - vra- ti vy - ros - tla mi trá - va

PŘÍLOHA 3

	Ukázka č. 1	Ukázka č.2	Ukázka č.3
Graficky znázorni průběh melodie			
Tempo:			
Takt:			
Dynamika:			
BONUS: Poznáš, co je to za lidovou píseň?			

PŘÍLOHA 4

1 2 3 2 1 3 5 3 1 2 1

Do Re Mi Re Do Mi So Mi Do Mi Do

1 2 3 4 5 4 3 2 1 5 1

Do Re Mi Fa So Fa Mi Re Do So Do

1 3 5 3 5 4 3 2 1

Do Mi So Mi So Fa Mi Re Do

